

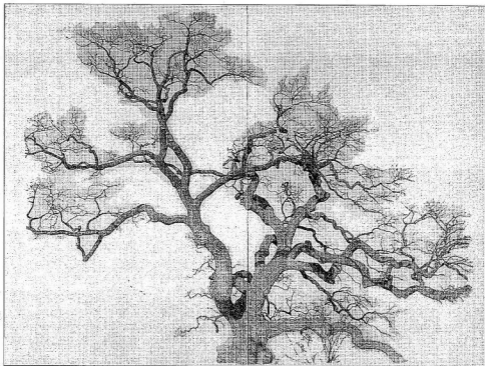
BAJAI HONPOLGÁR

Várostarténeti és Környezetvédő lap

1997. június

VIII. évfolyam 6. (80.) szám

Ára: 50 Ft

MIT IS MONDhatnak NEKÜNK A FÁK?

*Kovács László fotóművész, festő
"FA" című kiállításának megnyitó
beszéde*

Ma április 24-e van, Szent György napja, az európai kultúrkörben a tavaszi köszöntő események, a pásztorokodó népeknél az "első kihajtás" ideje.

Szűkebb pátriában, Kőszegen e napon a szőlőpásztorok a szőlőhegyekből a városbíró elé hozták a friss szőlőhajtásokat, hogy azokból ítéljék meg az év esélyét, a város gazdasági fundamentumát is jelentő szőlőtermés várható alakulását.

1740 óta a Szőlő jövősek könyvébe le is rajzolják a friss vesszőket, és ősszel be-

jegyzik a tennet bor mennyiségi és minőségi jellemzőit.

Nem csupán e számomra kedves jeles nap miatt idézem fel e máig élő hagyományt, hanem azért is, mert párhuzamot érzek a szőlőjövendőlés ünnepe és a most megnyitott, a fákról mesélő kiállítás között.

Igen, mert két és fél évszázada egy szál vesszőből, a szőlőtöke fásult hajtásából olvassák ki a hónap ígérteit. A kis dombka fa magában hordozza az előző év erőgyűjtését, a nyugodt ősz tápláló erejét, vagy a fagyos tél megszüleltető pusztítását. Az míg éledő szem jelenlét a mostoha-hastigát, avagy a duzzadó szem az ébredő tavaszt, máskor a rügyből kibomló zsenge levél a kegyes tavaszt.

S a szőlőhajtást ismerő vörösbőr, a közönség gazdája a vesszőkből olvasta ki a jövő üzenetét.

Kovács László művész-tanár kiállítása is erről szól: Ő ismeri, érti és vélünk is meg akárcsak értetni a fák üzenetét.

A Váci Mihály-i pusztából kimagasló nyírfa az irányító, az értéket adó tananyi iskola hívó jele. A rét középén terebélyesedő vadkőre az élni akaró szivósgáz tanújele. A Kárpátok vagy az Alpokajja fenyvesében járva ki nem éreződ meg a katedrálisok kozmikus csendjét, méltóságát és erejét.

S a fűz míg éget bírja, milyen férfiasan rejti magába szomorúságát és villámsújtóttan, ágvízszetten mennyire hasonlatos az örök-jób szenvedéséhez.

Ki nem csóbitott még a sudár, leány-könynyedségű fehér nyírfa ébredő szerelemre? Ké nem figyelmeztetett még a kő és jég súlya alatt megroppant törzsu vagy a szelődöntötte fa látványra az idő múlására?

Kovács László hagyta magát, hogy őt is megszólíthassák a fák, felkereste azokat a fákat, amelyek formái szépségük mellett az életet hordozzák. Tanítani akar minket is szemléltetőket, hogy mi is olvassunk a fák könyvéből.

Úgy érzem, Kovács László művészetében a fa több mint egyszerű téma. A fa az ő világmeismerése, az ő letisztult, kifejező formavilága, s ha tölozhatók - a kiállítás tanúsága szerint - az ő művészi létformája. Kik most itt vagyunk, az évek során megismerhettük Kovács Lászlót mint a tájat, a természetet megragadó festőművészt.

Találkozhattunk vele mint aki a színeket, a formákat a celluloid szalagon, a diákon örökíti meg: és a statikus képeket Vangelis zenéjének ritmusában, dallamvilágának hangulatával úsztatja át egymásba emlékeztetés diaporáma kompozícióiban.

De tanú lehetünk annak is, hogy e színes dia-világ hogyan válik kontrasztossá, hogyan kanyarodik vissza a grafika fekete fehérijéhez, és hogyan találja meg önmagát a szocio-fotográfiában.

Arcok, emberek, tárgyak, fehér, szürke, fekete, kontrasztosság a fotó eszköztára,

az ember és környezetének, az ember és belső világának, az emberi viszonylatoknak a megjeleníthetősége.

Nem tudok elszakadni e gondolatortól: Kovács László művészetében a fira találat nem más, mint a letisztult szocio-fotográfia. Fái nem antropomorf ábrázolások, és nem is csupán a természetre vagy a természetfelettre való rácsodálkozások. Fái mélységes humánnumot sugároznak, emberül szólnak hozzánk, emberi viszonyaink jelzésül, saját életünkkel való.

S ha ezekben a színezett, rajzolt fapaszti-kákban, faalkotásokban felfedezzük a játékos alkotókedvet, akkor ismét egy előd-párhuzam sejlik fel előttünk, Schöffner Miklós értékeit is befogadó, őrző és átfogalmazó Kovács László.

Végigérvé a képeidet és pasztikaidat, ismerve a munkásságod: vallomás ez a kiállítás.

Vallomás a belső vívódásról, amely mindig megújulva keresi a kifejezés újabb és újabb eszközeit, de amely az átkeresésben sem szakad el tanítómestereitől.

Vallomás ez a kiállítás a természetéről, az ember és természet legbensőbb viszonyáról.

Vallomás a művész-tanár pedagógiai fel-fogásáról, amely esszettel, tollal, fényképezőgéppel a vonalnak, a formák, a színek, a fények és árnyak nyelvén közvetíti világ-nézetét, vall a világról, és kézzel álláfog-lalásra a befogadót.

Tanúságtétel azon művészi fel-fogás mellett, amely szerint "A művészet nem a láthatót adja vissza, hanem inkább láthatótló tesz." Lásunk meg mi is azt, amit Kovács László már észrevett a világból!

Ezért érzem az itt közreadott fotografikákat a művészi megnyilatkozás kiteljesülésének. E letisztult kifejezőmódnak a festészetbe, a piktúrába visszanyúló gyökerei vannak. Nem a véletlen műve a témaként megjelenő "Tóth Menyihért fűzei". Milyen mélységeket és magaslatokat kell megjárni annak a festőnek, mennyire meg-érthetetlennek kell lenni az érték között annak a Tóth Menyihértnak, aki fehéren tudott festeni a fehéret.

Nem tartom véletlennek Kovács László és Tóth Menyihért kapcsolatát, a művészi egymásra hatást és a párhuzamot.

Kovács László zárt, természetű formákra koncentrált képi világa, a fotó fehér-feke-tre redukált kifejezése, a kéte vagy bar-nába átköltött képei a mindenséget fákban látató expresszív egyszerűsége beszédes bizonyítéka a két művész belső, szavukat nélkülöző kapcsolatának.

Az általa tisztelt elődök, mester-példaképek: Tóth Menyihért és Nagy István természetközelsége, természetben élése, természetserete is a fához, e gyűjtéményes kiállításához vezettek Kovács Lászlót.

Nyugtalan, önmagát kereső és önmagával viaskodó művésztanárnak ismertelek meg, aki az esset mellett a tollat, a ceruzát egyaránt sajátjának érzi, aki a fényképezőgéppel is művészi alkot, és aki a fa kedvéért még arra is képes, hogy kilépjen a két dimenziós alkotói létből, és fapasztiálkával a teret is magának tudja.

Lehetséges, hogy csupán az élő fák lenyűgöző hatása készítette arra, hogy a fa pasztikái megszóllessenek, és az amorf formák-ból megszövegyesüljenek. De közre-játszhatott az a természetseretet és természetfélést, amely a beton-, vas- és mű-anyag-sivár világban a legemberibb anyag-ra, a fira hívja fel a figyelmünket. A kopjafák vagy a kőszertnyé kéikett csomoros tölggy halála üzenik, hogy környezetünk, hétéköz-napjaink, de az egész életünk fordulópontja-in ott van, és ott kell, hogy maradjon a fa.

Nem nosztalgia, hanem inkább egy vagy kifejeződése az emberibb környezet iránt, a művésztanár figyelmeztetése, tanítása. Milyen furcsa köztűség, hogy a fán, a faforgácsra taposva jutathunk el a fárról oly emelkedetten szóló alkotásokhoz, és milyen költői, hogy az égig érő faag-textil zárja a teret. Döbönneszt installáció, a szent és a profán egyidejűsége, anyag-azonosság és ismét egy nem szókönyvny megnyilatkozás, s talán új fejezete Kovács László művészetének.

Szővnyvi Zsolt

A BAJAI ÉREMGYŰJTŐK ELSŐ CSOPORTJÁNAK TÖRTÉNETÉRŐL

A bajai éremgyűjtő csoport az 1970-es évek elején alakult. Ez a dátum igen fontos tényező a helyi ÉREMGYŰJTŐK életében, de igen nagy szerencse az is, hogy a szó elszáll, az írás megmarad...

Akkor már jól működött a Ki mit gyűjt? klub bajai csoportja. A közönséges létszáma akkora volt, mint a mostani helyi éremgyűjtőké, meghaladta az 50 főt. Az igaz, hogy a klub 90%-a fiatalokból, főleg 18 éven aluli volt. Kevesen időgatták viszont

rendszeresen az összejöveleteket a felmőttek. Közülük már akkor kiemelkedtek: Makó József, Antal Pál, dr. Richnovszky Andor és Jónagam, akik gyufacímek és bélyegeket gyűjtötünk, Nagy Ferenc borotvapoengé-tassakt. Ámde, az akkori kertészkapós diákok káprázatos italcímkéi is sikerrel szerepeltek a csoport által rendezett kiállításra a Művelődési Házban. Elmaradhatatlan volt összejöveleteinken néhai Mészáros Bandi bácsi és néhai Molnai Bálint bácsi. Akkor is minden vasárnap délelőtt 9-11 óráig találkoztunk, de mindig nagyobb terebben. Volt ám zsongás! Olyan hang hallatszott a tágas terebben, mint a méhek erős zümmögése. Ma is szerencsésnek érzem magam, hogy én lehettem ennek a klubnak, ill. szakkörnek a vezetője. Én már 1969-ben az éremgyűjtés felé is kacsingálni kezdtem. Igaz az is, hogy rendszerenteül, de a bélyegek és gyufacímek mellett kis címletű pénzeket is cseréltem bármikor. Egy nagy fülesköcsögben gyűjtöttem. Mindig csak raktam-raktam. Egyszer aztán, amikor Maróczki Géza barátom megajándékozott egy litván 5 latis ezüstpénzzel, véglegesen be lettem olva az éremgyűjtéssel. Széltében-hosszában érdeklődni kezitem a numizmatika iránt. Szerencsére megismerhettem Hechtl Ernő urat, ő már pártoló tag volt valahol. Ernő bátyám már akkor öreg numizmatikusnak számított. Elmondása szerint gyermekkorától gyűjtött mindenféle pénzt, legjobban a római pénzeket kedvelte. Az ő tanácsára kezdtem különböző címekre fogadni éremgyűjtési ügyekben. Még egy vérbeli gyűjtő nevével megemlítenem, néhai Tolnai Mártonét, akinek nagyon híres papírpéaz

gyűjteménye volt, a fémpenzek nemigen érdekelték.

Ő is nagy tapasztalatokkal rendelkezett a gyűjtés terén. Így már két igazi gyűjtő segítségével kezdhettek a dolgok nehezéhez. Sok jó tanácsuk volt, eszlődésokra is felkészítettek.

Mai fejlet tudom, hogy 1969-ben miért kaptam elutasító választ nagyon sok levelem szervezési kérdésekben. Egyszer csak megtudtam, hogy az Éremtani Szakosztály 1969. május 13-án bezárta kapuit, és Márton bátyám megszűgta, hogy most kellene a bajai csoport részére engedélyt kérni. Így is lett néhány hónappal később.

Szerencsémre ismét találkozhattam olyan emberekkel, akik segíteni tudtak. Ilyen volt pl. a mohácsi Bácsi Gábor (néhai). Ő mutatott be a budapesti éremgyűjtők Egyesületére akkori híznagyának, Hetényi Gézáknak, valamint Molnár Gábor barátomnak. Mindketten szeretettel fogadtak, úgyntek kezdett egyenesbe jönni. Közreműködésükkel beléphettem az akkori BEE-be 1969-ben. Így becsöppentem az első 200 alapító közé, mert a 156-os tagsági számot kaptam. Így megkezdődhetett Baján a tagtoborzás.

Meg kell mondanom - most már sokadszor -, hogy keservesen jött össze az alakuláshoz szültség 10 fős létszám, de megalkult a bajai éremgyűjtők helyi csoportja a József Attila Művelődési Házban 1970 legelején. A megalakulási okmányt az akkori Műv. Ház igazgatója Bánáti Tibor úr szentesítette. Én lettem a szervező titkár, helyettesem Hechtl Ernő. Ezt az alapítási okmányt azóta is keresem, de szőrné-szálán elűnt. Mái sem értem, hogy miért csak nekem hiányzik... Ezért segítségül hívtam régi szakkivágyunkat, az akkori Budapesti Éremgyűjtők Egyesületére hivatalos lapjának az "Érem" 51-52-es számát.

Nos, ennek fedőlapján jól látható a budapesti alapítási érmen városunk, Baja neve is. Az "Érem" következő száma (53-54) a második oldalán írta, hogy 1970. május 9-én a debreceni vándorgyűlésen: Pécs, Mohács és Baja küldöttei is jelen voltak. Ugyanennek a lapnak 24. oldalán olvasható a vidéki éremgyűjtők helyi szervezetei között Baját neve, továbbá, hogy ügyintézője Szvoboda Ferenc (Szamuelyi u. 30.). Összejöveleteinknek helye a József Attila Művelődési Ház, Vörösmarty u. 5. Összejövetel ideje vasárnap 9-11 óráig. Az "Értesítő" 73/3. száma (1973. szeptember hó) is írta: "Baja, Úgyv. titkár Szvoboda Ferenc, helyettes Hechtl Ernő. ... Minden vasárnap 9-11 óra között."

A felsorolt tényeket meglegeződéssel ilene tudomásul venni, visszanezve a megalakulással, de az értem nem általános. Ott folytattam, hogy alakulásunktól 1977-ig sok kellemes délelőtti időtöltéssel együtt gyűjtőtársainkkal. Fájó dolognak a létszámkorlátozást tartottam, sok belépni szándékozott kellett elutasítani. Ennek oka az volt, hogy kötelezővé tették a gyűjtemények bejelentését a Budapesti Éremtárba, és ha kérték, feltétlenül szabták annak bemutatásait is. Ezek fékezézőleg hatottak, sőt később éveik ezen két feltételt teljesítésre nagyon számított az újdonságok juttatásánál is. Az alakulástól 1977-ig úgy vezettem helyi kis gyűjtő közösségeinket, amint tudtam és körülményeim engedték. Végül átadtam a stafétabotot fiatalabb kezekbe, az idők szava ezt követelte. Azonban a legtöbb jót és szépet azokban az években kaptam, minden más köszönet vagy emléklap helyett. Erre sokszor és szívesen emlékszem, s különösen arra vagyok büszke, hogy a Bajai Éremgyűjtők Csoportját a kezdetől - 1970-től - vezethetem.

Szvoboda Ferenc

B. Horváth István

SZAPPANOPERA DALLAS-Értele

Kiköltözött a RANCH-ra
Szomszédod ló, neje tehen
(csak a hiteles környezet miatt).
Ruházatot: tégladörzsölt farmer
és (köljölajfoltos gypÉWING).
Fiad, mint te, neve előt: junior,
példaképe a disco-JOCKEY.
Femeség imád (kamel a PAMELA).
Könyvespolcon (ha van) APRILY-köbet.

Napi étked néhány kaRAY kenyér,
és (ahogy te mondd, kissé hibás kiejtéssel)
CLIFFPI, JOCKEYvesztés és habJOCK.
ÖLEBB BOBBY.
Viselkedséd farcsa,
(hogy is mondjam?)
olyan rebELLIES. -

Látom, nagyon szereted
a szappanoperát.
Én is.
Külön a szappant -
külön az operát.

T Ü R R I S T V Á N

EMLÉKEZETÉT HIRDETI EZ A KÖTÜR ISTVÁNNAK, A HALÁLRA ÍTÉLT OSZTRÁK CSÁSZÁRI HADNAGYNAK, A PIEMONTI MAGYAR LÉGŐ PARANCSNOKÁNAK, A BÁDENI, A TÖRÖK, A CSERKÉSZ SZABADSÁGHARCOK ÖNKÉNTESÉNEK, A MARSALAI EZER HALHATATLAN EGYIKÉNEK, GARIBALDI TÁBORNOKÁNAK, NÁPOLY KORMÁNYZÓJÁNAK, VIKTOR EMÁNUEL ALTÁBORNAGYÁNAK ÉS HADSEGÉDÉNEK, A MINDEN HARCBAN BÁTOR KATONÁNAK, IDEGEN FÖLDÖN, IDEGEN LOBOGÓ ALATT A SZABADSÁGÉRT HARCOLT A MAGYAR KARD BECSÜLETÉRE, SZÜLŐVÁROSÁNAK,

MI MINDANNYIUNKNAK DICSSÉGÉRE.

KETTŐS KOSZORÚ ILLETI ÖT, AKI A SZABADSÁG KATONÁJÁBÓL A BÉKE MUNKÁSÁVÁ LETT. A FERENC-CSATORNA ÉS A BAJAI CSATORNAÁG LÉTESÍTŐJE, A KORINTHUSI-CSATORNA ÁSATÓJA, A PANAMA-CSATORNA GONDOLATÁNAK ELŐHARCOSA, A MAGYAR KÖZPONTI NÉPNEVELÉSI KÖR ALAPÍTÓJA, A NEMZETKÖZI POLITIKÁNAK TEVÉKENY RÉSZESE, A MAGYAR-OLASZ BARÁTSÁG BUZDÍTÓJA, A NEMZETEK ÖRÖK BÉKÉJÉNEK LELKES HIRDETŐJE, VILÁGRA SZÓLÓ MUNKÁSSÁGÁBAN NEMZETÜNK ERÉNYEI ÉLTEK MEGNEMESEDVE, HATOTTAK FOKOZOTTAN: AZ ÖSÖK DICSERTÉRE, NEKÜNK NEM MŰLŐ PÉLDAKÉPÜL.

Aligha lehetne tömörebben, költői szavakban összefoglalni jobban Türr István életét, mint a bajai emlékművön olvasható fenti sorokban.

Nevét ismerte az egész világ, és három ország tekintette fiának. Regényes, kalandokban bővelkedő életéről sokat és sokfelé képpel írtak már, de igazi életrajz alig jelent meg. Születésének századik évfordulójára Baja megjelentette életrajzát, de az ma már alig hozzáférhető, leánya által írott két kötetes dokumentumokkal teli könyv pedig olaszul olvasható. Végül az "Így élt" sorozatban 1985-ben jelent meg Dániel Anna tollából egy könyvecske.

Születésének 172. évfordulóján talán nem lesz hasznatlan, ha a HONPOLGÁR határain belül idézünk fel életét, részben saját visszaemlékezései alapján.

A Türr család már 1750 körül feltűnik a bajai anyakönyvekben Thir, Thier, Thür változatokban.

Az első adat 1745. május 16-áról származik, Thir nep. János születési bejegyzése.

A két szülő Thir János Joachim és Tir-in Mária. Egy másik Thir János 1794. szeptember 25-én 86 éves korában halt meg, s 1751 és 1764 között előbb a város külső szenátora, majd belső szenátora, később a "nép szószólója" vagy a "nép hadnagya" volt. Első feleségétől két fia, másodikától

egy lánya született. Idősebb fiától nyolc unokája volt, akiket Tir, Thür, Dir, Thir, Thir néven anyakönyveztek az 1778-1797-es években. Tehát a Thür név már itt előfordul. A felsoroltak azonban egyenes ágon nem hozhatók kapcsolatba István családjával. Az ő nagyapja Tier Jakob vaskereskedő, sírfelírata szerint 1742 körül született, de az anyakönyv 10 évvel fiatalabbnak tünteti fel, ugyanis 60 évesnek mondja, míg a Ferencsek már befalatozott kriptájában lévő német nyelvű sírköve magyar fordításban ez áll: "Ő, ember, állj csendben, és olvsd, itt e kö mögött nyugszik Jakob Nikolaus Thür egy vaskereskedő és volt városi tanácsos 21 éven át ennek a tiszteletreméltó kolostornak jól ismert lelkiatya, miután kifogástalanul élte a 70 esztendőt a halál vas keze eláspaszott november 10-ik napján 1812". A "lelkiatya" (geistlicher Vater), latinul sinodus, a koloidi rendeknél a gazdasági ügyek intézésébe és anyagi támogatásába bevont jómódú világiakat jelentett. Ugyanebben a kriptában volt a falról leesve, s azóta a múzeumban őrzve egy másik márványtábla: Itt nyugszik TÜRRI JAKAB, élt 51 évet meghalt 1840. mártius 9-én Keserégy BORSZA, IRMA, JAKAB, PISTA,

RÓZSA, ILKA ÉS BÉLA gyermekei Béke poraira

Ő volt István édesapja, szintén vaskereskedő, városi külső tanácsos és gyámtya, aki 1814-ben kötött házasságot Udvary Terézszel, "Baja rendes orvosának" leányával. Házasságukból 11 gyermek született, hetediknek István, de a felnőtt kort csak helenek érték meg. A szülők az mai Tóth Kálmán téren, a Postabank helyén állott. István 1825. augusztus 11-én született (6 egy helyen 10-ét ír), de egyes lexikonok, életrajzok 1824-et jelölnek meg. Az adatok ellenőrzésénél derült fény a rejtélyre: A Belvárosi plébánia anyakönyveinek biztosos mutatójában - amely több évet él el fel - az az oldal, melyen Thir István (ezen a néven anyakönyveztek) szerepel, a lap felső részén meg az 1824-es adatok állnak, s a lap közepe táján tér át az 1825-ös esztendőre. Nyilván valaki egyszer ebből kereste a dátumot, s elkezdte figyelmet az évváltás. Egyébként is, 1924 októberében született Thier György, István egyik bátyja.

István már az ötödik gimnáziumot végezte, mikor 1839. november 11-én meghalt legkisebb húga, Ágnes, s rá egy hétre édesanyja. A Rókus temetőben, a kápolna mögött ma is áll vörtes márvány sírköve: Itt nyugszik TÜRRI TERKA sz. Udvary meghalt november hó 19-én 1839-ben életének 39-ik évében fejeletlenül hív és jó anyának hét élő árvái BORSZA, IRMA, JAKAB, PISTA, RÓZSA Ilona és Béla örökös emlékül szentelik 1860.

Négy hónap múlva meghalt az apa is. Ekkor a "deáksgát" otthagyta, több mesterséget is próbált, volt vaskereskedő, lakatos és a bajai hagyományok szerint - írásos dokumentummal nem igazolható - molnárinas is. A Bajai Újság 1925. augusztus 20. számában írja, hogy Horváth János bajai jómódú molnármeister anyósa Türr István dajkája volt. Mikor egyszer "a rakoncátlan rossz fiút" "apja elzúte a házból", Pista volt dajkájához menekült az istvánmegyei Hangász utcába, ahol a "mostani Liba vendéglő házában" szárazmalma is volt a dunai molnárnak. Horváth János "ellátta a robosztus legénykét", több esztendőig volt nála, nyíron a dunai malomban, télen a szárazmalomban. Egy őszinapon a "48-49-es szabadságharc nemzeti hadsereg szervezete idején megszolgált a verbunkos nóta" a ház előtt. Pista éppen a szárazmalomba fogott lovakat hajtott. Levégta az ostort, s mivel a kaput a mester elállotta, a kerítésen ugrott át, és felcappolt katonának. A történetet Horváth János u-

nokája, Gibicz Jánosnál mesélte el az újságíróknak. - A szép legendának bár-némi történeti magja van, de sajnos, nem igaz. Horváth János 1833-ban lett molnárius apjánál, 1846-ban lépett a mesterek sorába, így csak pár évvel lehetett idősebb Istvánnál, aki esetleg ismerhette, és esetleg bejárhatott az öreg Horváth dunai malámba, de a cénikönyv tanúsága szerint "szegődöttve" nem volt. Bár szokás volt, hogy az inasokat csak a szabadsulás napján írták be, erre az idő rövidsége miatt nem kerülhetett sor, hisz hamarosan Zomborban találjuk egy rokonunknál kőművesinasként, Rohrbek Nádasy Rózsa operánékes apjánál. A családi hagyomány szerint az épülő falról ugrott le, mikor a verbuválók megjelentek. "A robusztus legények" az őrmester csak nehezen vette be, mert túl cingmárk találta. Ez pedig 1842. március 8-án történt, a szabadságharc is messze volt még, s ő "Pöfherceg Ferenc Károly 52-ik számú gyalogezred közvetítője" lett. "Szófejen néztem ki mint bakarekuta a magyar nadrágban, a nagy bakancsossal, a még nagyobb fehér mellényben, azzal a kis lajbival és a frakkban, azaz bakácsán kabátban."

Pécásra mentek, ahol fegyvert és borjút kaptak, s onnét Temesvárra masíroztak. Bőrig ázva érkeztek az első pihenőre, s öt mindjárt egészségbe küldték. Letelt a két óra, váltás után "az őrmester lépett a szobába, és azt kérdezte, nincs-e valaki, aki írni tud a transportban? Arra azt feleltem, hogy én is tudok. Hát, mi volt kend otthon? Feleltem: Többek közt deák is voltam. Úgy, hát jöjjön a szobámba. Ott papírokat mutatott, melyeket meg kellett rubrikálni, és azok fejét beírni." Így érték Temesvárra, ahol nagy kedvvel gyakorlatozott, s hallgatta az öreg katonák hadi élményeit. A nyári hősséggel jött a hideglelés, az egész garnizon megbetegedett, István az orvos Pécsre küldte, s pár napi szabadságot is kapott, hogy Bajára látogasson. Parancsnoka magához vette mint orvondócot, írt érdekében az ezredhez, így áttették az első századhoz, és Veronába került. "Verona várába berukkolt a transport. Ott az ezredes nyolcunkat a gránátosokhoz választott, mely miatt Mailanba mentünk.

Ott a 2-ik gránátos századhoz osztattam be. Nem voltak kevesebben, mint öt ezredes a kompaniában. Alig állottam ugyanapárszor őrt a vice királynál, mely után altisztek tétetődem. Mint közvitéznek is jó volt dolgom. Szerettek a katonák, mert ingyen írtam nekik meg a leveleket, melyeket szüleiknek küldöttek, vagy tanítottam őket írni és olvasni.

Azért, ha látták, hogy fegyverem akarom tisztítani, azonnal többen jötték segíteni az ilyen dolgaimat elvégezni." Hogy az eseményeket megérthessük, röviden meg kell ismerkednünk Itália akkori helyzetével. Olaszország ebben az időben különböző uralom alatt álló tartományokból állt. Észak-Olaszország és Velence az osztrákoké volt. A birodalom haderejének színe-jáva állomások Lombardiában Radezky vezérsege alatt. Közép-Olaszországban a pápa svájci zsoldosokkal uralkodott. Nápolyban és Sziciliában Ausztráliától függő francia Bourbonok ültek a trónon. Független egyedül a kis piemonti-szard királyság volt az ország északi-nyugati részén. Ahány állam és állomások, annyi pénzsem és vám, az idejétmúlt feudális viszonyok közti nyomorban tengődött a nép. Az olasz hazafiak eleinte titkos társaságokba tömörültek, karbonáróknak, szűfősegeknek nevezték magukat, hisz gyűléseiket kis csoportokban az erdőkben tartották. Egymást követték a kisebb-nagyobb, vérbefojtott felkelések. A karbonárók közül emelkedett ki a nagy műveltségű Giuseppe Mazzini, aki fellépette, hogy a lakosság szűfőse rétegeire kell

hatni, és külföldi támogatással megalkotni az Ifjú Itália nevű mozgalmat, s agnálni a független, egységes köztársasági Olaszországot megteremtéséért. Hű társra talált a fiatal tengerészistenben, Giuseppe Garibaldi-ban, aki Dél-Amerikába szökött a halálra ítélt elöl, ahol részt vesz Rosas argentin diktátor elleni szabadságharcban. A függetlenségét védő Uruguayban menekült olaszokból vörösiges légiót szervez, ezredesi, majd tábornoki rangra emelkedik. Hőstetteinek híre bejárta Európát. Mások a pápa uralma, megint mások a szard királyság jogára alatt képzelték el Itália egyesítését. 1847-ben már forrongani kezdett a nép. 1848 januárjában Palermo városában felkelés tört ki, és futótüzként terjedt a Szicíliai Ketős Kiriályságban. Párizsban februárban kiköltözték a köztársaságot, márciusban Bécsben és Pesten tör ki a forradalom. Ezek után az olasz tartományokban is robbant a felgyűlemlett keserűség, Milánóban felkelés tört ki.

(folytatás következik)

Selymes Ede

A bajai "újonc",

dr. MENTÉNYI SÁNDOR amatőrfotós

Baja első amatőrfotósai közül is kiemelkedik Mentényi Sándor. A városban az 1900-as évek elején a főszojgábrói tisztséget töltötte be, így a fotózással valóban csak kedvelésből foglalkozott. Fotói csak a fényképeszeti folyóiratokban maradtak ránk. Az Amatőr és a Fény c. lapokban ezért az itt közölt képek sajnos a nyomdatéchnika és a reprodukció minőségvesztése következtében veszítettek eredeti szépségükből, azonban témái sokat mondanak az utókornak.

1906-ban a Magyar Amatőrfényképezők Országos Szövetsége (MAOSZ) első házi kiállításán Budapesten szerepel több képe. Az Amatőr c. folyóirat 1906. április 20-i számában a kiállításról elemző kritika jelent meg, melyben sikeres fotósunkról írják: "... az újoncok közé sorozzuk Mentényi Sándort (Baja), akinek kitűnő bró-

mezüst technikájú tájképein kívül főképpen a magyar nép életéből merített Vasárnap délután című két zsánerképe zamatosan magyaros." Az Amatőr 1906. július 25-i számában közlik a Vasárnap délután c. képet.

Az 1906. november 25-i számban a szerkesztői üzenetek között ezt írják: "M. S. főszojgábró Baja. Értesítjük, hogy képeit a napokban fogjuk visszazsállítani. A berliniek díszes oklevelet ígértek, s azt hiszen, rövidesen szét is fogják küldeni. Ödvöszöljük a Weiner Mittheilungenben megjelent képeit..." Régi dokumentumok szerint az Általános Fotográfiai Kiállításán Berlinben szerepelt az Olvadás és a Vasárnap délután című fotója, így ő volt az első bajai amatőrfotós, akinek először állítottak ki külföldön képét.

Az 1906-os Országos Művészeti Fényképképzőállításon is bemutatották Olvadás című fotográfiáját.

1908-ban a MAOSZ nagy országos fotókiállítást rendezett, melyet május 24-én nyitottak meg Budapesten, ahol Mentényi Sándor is sikeresen szerepelt. A Fény című folyóirat 1908. 9. számában közölték is Ünneplőben c. képét.

A Fény 1910. I. száma szintén közli egy hangulatos fotóját, mely egy nagy fát és vízben való tükröződését ábrázolja ellenfényben.

Sajnos az 1910-es évek végén családotstól elköltözött Bajáról, így nem tudjuk, hogy foglalkozott-e még fotográfálással.

Mentényi Sándor fotós sikerei így városunk hírnevét is öregbítették, ezért mi is hálaival gondolunk rá.

Görbe Ferenc

VASÁRNAP DÉLUTÁN 1906. (Mentényi Sándor)

TÜKRÖZŐDÉS 1910. (Mentényi Sándor)

ÜNNEPLŐBEN 1906. (Mentényi Sándor)

Elhangzott Péreli Zsuzsa gobelinművész kiállításának megnyitóján

Hölgyeim és Uram!

Azt hiszem, Önöknek nem kell Péreli Zsuzsát bemutatni, hiszen itt már a harmadik kiállítása nyílik. Az elhangzott megnyitók biztosan minden lényegesen elmondtak már Zsuzsáról, így nekem nagyon könnyű dolgom van.

Előjáróban annyit, hogy Martyn Ferenc festőművész, aki remek megnyitószövegeket írt és mondott el, egy beszélgetésünk során említette: a beszédet kezdő saját véleményéből fakadó szavakkal, azzal is folytatod, majd néhány általános értékelő

mondattal után ugyanúgy, személyes hangon fejezd be.

Szóval a recept adott, megpróbálom követni. Zsuzsával két évvel ezelőtt találkoztam a székesfehérvári Csók István Képtárban rendezett kiállításának záróján, ahol sok-

Felvt. a hite, old.

sok ismerős között ott volt ő, akiről abban a pillanatban úgy éreztem, mindent tudok. Csak sejtem, hogy gondolja, de egy láthatatlan kapocs alakult ki közöttünk, amely a mai napig is és remélem még sokáig megmarad. Ez a kapcsolat - bár ő ezt nem tudhatja - 1979 óta tart. Akkor készült ugyanis Frank János Eleven textil című könyve, amelynek én voltam a tervező grafikus. Frank János művészettörténész rengeteget tudott Zsuzsáról, nagyon lelkesen mutatta műveinek diáit, és mesélt a munkáiról.

A párhuzamosan egymás mellett futó gondolatokról, anyagokról, rajzokról és szövési technikákról, melyek valami furcsa kettősségről szóltak. Lelkesültségem rám is átragadt, és azóta félszemmel, amögny lopva mindig figyeltem műveit. Tisztelem a szépségüket, és szeretem azt a néhol gyengéd, máskor erősebb iróniát, amely a sokféle dolog ötvözéséből születik.

A félévről kiállítás után Kovalovszky Márta szólt, hogy Zsuzsa szívesen kiállítana Pécsre. Náná, hogy másnak felhívtam, hogy örömmel bemutatom dolgait. Szokásomtól eltérően nem néztem meg, hogy mit fog kiállítani, hiszen természetes volt, bármilyen kerül a falakra, az biztosan jó lesz. Elkezdünk beszélni a meghívóról, hogy mi is legyen a címlap. Nem akarta, hogy "textilművész", hanem annyit - amögny félíg tréfásan -, hogy tahi gazdálkodó. Aztán nem írtam semmit, csak azt, hogy Péceli Zsuzsa.

Ez éppen elég volt, pontosan láttam szemem előtt, ahogy ott állt tahi kertjében és házában, körülötte virágok és képek, papírok és műanyag flakonok, kutyák és macskák, barátok és barátok, és ő - mint egy varázsló - szépen irányítja és mozgatja őket. A falnak a kezében futnak össze, nem is kell más csinálnia, csak elrendezni őket villával és vasalóval, tüvel és íróval, ceruzával és gereblyével meg egy íci-pici, néhány hétig, hónapig tartó "szövésdóval". Mert ezt a szót is "tőbe hallottam először, körülbelül így: "aztán engem a szövísdóben ne zavarnjanak!" Annyit meg is értek, mert az a hátfájós munka, amit a szövísdó jelent nagy koncentrációt és fegyelmel igényel. Persze közben gondolatok hemzsegek, azt megszakítani tisztességtelen dolog.

Aztán jöttek Pécsre Lacival, hozták a műveket; láttam, valami újdonság is van. Ezek a papírmunkák, melyek ugyanolyan gondolatokat hordoznak, mint a korábbi rajzok vagy textíliák, csak éppen más anyagban léteznek.

Nem tudom, hogy könnyebb vagy nehezebb megcsinálni ezeket, mint szövi, de az biztos, hogy minőségük ugyanaz. A szemem nem rebbenne, ha legközelebb vasból készült tárgyakat látnék tőle, azokkal is ugyanazt a tiszta, a világra tágra nyílt szemekkel figyelné, némi szakaszti zsmással megspékelt produktumokat látnám. Most kellene jönni - a megnyitó receptje szerint - az általános értékelő mondatok-

nak, de ez kivételesen elmarad, csupán azzal szeretném befejezni, hogy jó lenne már Zsuzsához elmenni Tahaiba, ha nem előbb, akkor 1997. július 8-án.

Baja, 1997. május 6.

Pinczehelyi Sándor
grafikusművész, Pécs

A Bajai Városi Kórház történetének vázlata

(3. rész)

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ BEFEJEZÉSÉTŐL A FELSZABADULÁSIG

A szerbek kivonulásával új korszak kezdődött. E korszak első kórházi bizottsági ülését 1921. október 19-én tartották. Már ezen ülés jegyzőkönyvéből is képet kapunk az egyre nagyobb méreteket öltő inflációról, amit jól tükröz az az egyetlen adat, hogy a következő évre készített költségvetési tervezetben a napi ápolási díj 58 K-val szerepel. Ezeket az éveket általában az infláció, az anyaghiány és az ezekből fakadó beszerzési nehézségek elleni küzdelem jellemzi. A kereskedők és iparosok nem voltak hajlandók szállítási ajánlatot tenni, emiatt kézi vásárlási útnak kellett beszerezni, amit lehetett. A kórház üzemben tartását alkalomszerű államszolgálatok és az amerikai magyarköztől érkezett szeretetadományok tették lehetővé.

A korona stabilizációja és a pengőnek 1926-ban történt bevezetése fokozatosan lehetővé tette a kalkulációt és a reális költségvetés készítését. A költségvetés összeállításra a háború előtt kialakult elvek szerint történt, és pedig oly módon, hogy bevezettek bizonyos számú ápolási napot, s ezek számát beszorozták a napi ápolási díjjal. Ez képezte a bevételt, a kiadásokat pedig a bevételhez igazították. Az ápolási napok száma és az ápolási díj összege folyamatosan emelkedett, ami természetesen megmutakozott a költségvetés végösszegének növekedésében is. Bizonyos visszaesést jelentett a 20-as évek végén a kapitalista világtrendet megrázó válság,

mely házaként is séjtotta, és amelynek hatására a kormány is különböző takarékosági intézkedések tételére kényszerült. Ez a kórházak (és köztük a bajai kórház) költségvetésében abban nyilvánult meg, hogy 1930-tól kezdve az állam nem térítette meg teljes egészében a szegénybeteg ápolási díját, hanem az ápolási díj helyett általányn fizetett, ami a tényleges felmerülő ápolási díjnak csak bizonyos hányadát tette ki. Emiatt különböző megszorításokat kellett alkalmazni, de végeredményben a nehézségek nem akadályozták meg kórházunknak a két világháború közt - elsősorban *Róna Deus* igazgató érdemeként - megvalósult fejlődését.

E fejlődést egyes osztályokra bontva kísérlem meg felvázolni, az osztályok létesítésének sorrendjében. Az osztályvezető főorvosok nevére e helyen nem térek ki, mert névsoruk megtalálható a dolgozathoz csatolt függelékben.

Mellőzöm a belgyógyászatra, a sebészetre és az elme-ideggyógyászatra való utalást is, minthogy e három osztály már 1903 óta létezett.

1923. augusztusban létesült a *kórbemutató osztály*, mely egyben a központi laboratóriumi teendőket is végezte, sőt vele munkaközösségben területi feladatokat is ellátó OKI-állomás is működött. Ezen osztály fővénkönyve csak 1926-tól kezdve bantakozhatott ki teljességgel, abban a kétszintes épületben, amelyet az 1903-ban épült főépületben hullaházra történt emlelértépléssel képeztek ki.

1924-ben létesíthették a *bőr- és nemibetegosztályt*, amely a belgyógyászati osztályról levaszlatott helyiségekben kezdte meg működését.

1927 tavaszán nyílt meg a *fül-orr-gégeosztály*, 1928 januárjában pedig a *szemészeti osztály*, utóbbiak abban a Népjóléti Minisztérium által korábban adományozott barakkban, mely az első világháborút alatt Budapesten szűkségiórák részét képezte. Ugyancsak az 1927. évről fűződik a *rádóosztály* megnyitása, külön erre a célra épült kétszintes pavilonban. Ugyanebben az évben épült fel a *különálló röntgenpavilon* is. (Megjegyzendő, hogy diagnosztikus röntgen gép már korábban is működött a bel-sebészeti épületben.)

1929-ben fejeződik be a két földszintes *ferőtűzépítési* építési. Az itteni betegek ellátását évről-évre át a belgyógyász-főorvos és beosztottjai végezték.

1938-39-ben épült fel a *szülészeti-nőgyógyászati osztály* impozáns pavilonja, mely ma is kórházunk legszebb épülete.

1942-ben veszi át a város a kórházi telephelyen kívül fekvő Róna-féle magánzsanatóriumot, a benne *gyermekgyógyászati osztályt* képeznek ki.

E fejlesztések eredményeként a bajai kórház ágylétszáma 1936-ban 450-re 1944-ben pedig már 643-ra rúgott, nem számítva ebbe bele a 100 főt általánosan meghaladó családi elmebeteg-ápolási telepeket. Összefoglalásnak bemutatom a jelenlegi Bács-Kiskun megyében működő kórházak 1936-os ágyszámát feltüntetős hivatalos adatokat. Ezek szerint a mondott évben Kecskeméti 260, Kalocsa 78, Kiskunhalas pedig 70 kórházi ágyval rendelkezett.

A második világháború idején - a fentiekből megállapíthatóan - a bajai kórháznak kilenc fekvőbeteg osztálya (bel-, seb-, bőr-, elme-ideg-, fül-orr-gége-, szemészeti, tüdőgyógyászati, gyermekgyógyászati és szülészeti-nőgyógyászati osztály), továbbá röntgenje és laboratórium-prosecturája volt, összesen tizenegy főorvossal. A főorvosok közül nyolcnak volt (így, hogy nem egyidejűleg) egyetemi magántanári, illetve c. r. tanári fokozata. A főorvosok szakmai képzettsége, párosulva a jó gyakorlati munkával és a megfelelő emberi magatartással, az intézmény csaknem minden szakmát felölelő észszerű tagoltsága, a kifogástalan dologi felszereltség kórházunkat országosan jó hírnévnek örvendő betegellátó intézménnyé tette.

Végigtekintve kórházunk történetén, megállapítható, hogy eddigi életének fénykora a két háború közötti időszakra esik. Ez a

megállapítás természetesen nem a jelen állapottal való összehasonlításon, hanem a fejlődés dinamikáján és más vidéki kórházakkal való összevetésen alapul.

FELSZABADULÁSTÓL NAPJAINKIG (1973-ig)

1944 októberében a szovjet csapatok bevonulását megelőzően a főorvosok túlnyomó többsége a többi kórházi dolgozó egy részével együtt - ki katonai szolgálatából adódó kötelezettsége miatt, ki a menekülési pánikhangulatnak áldozatul esve - a kitrítási rendeletek engedelmessé válva elhagyta a várost és a kórházat. Mindössze két főorvos maradt a helyén. Ezért, továbbá ama körülmény miatt, hogy a kórházi épületeket hadikórház céljára át kellett engedni a szovjet katonaságnak, kórházunk nehéz hónapokat élt át. A beteganyagot a kórházi telepen kívül fekvő gyermekosztályon, a Nemzeti Bank épületében, továbbá magánházakban helyezték el. A kórház beteglétszáma felére esett. Ezek ápolása, gyógyítása és ellátása is hősies erőfeszítést igényelt. Az élelmiszer- és gyógyszerellátás nehézségeit csak a város akkori vezetőinek megértő támogatásával s a bajai, de főként a környező falvakban élő lakosság természetbeni élelmiszer-adományaira támaszkodva lehetett úgy-ahogy leküzdeni.

Az idő múlásával a különböző világtájak felől hazatértek az eltávozott főorvosok. 1946 tavaszán vissza lehetett költözni a kórházi épületekbe is, melyeknek rendbetételét a helybeli iparosok áldozatos társadalmi munkával végezték el. E körülmények hatására a kórház működése fokozatosan normalizálódott.

Ezzel kezdetét vette kórházunk életének legújabb szakasza. A forint bevezetése a gazdasági helyzetet, tervezést tette lehetővé. A kiadásokat csaknem teljes egészében az állam fedezte, a tervezés országosan érvényes normák, mérőszámok alapján történik. A kórház rendbetételét nyomon követte a hullámzó ütemű fejlesztés. Ennek lépcsőfokait időrendi sorrendben ismertetem ugyan, de a könnyebb áttekinthetőség érdekében először a betegellátáshoz szorosan kapcsolódó osztályokra, részlekre, a későbbiekben pedig azon létesítményekre kerítik sort, melyek nem közvetlenül szolgálják ugyan a beteggyógyítást, de amelyek nélkül a kórház üzemben tartása lehetetlen volna.

1946-ban szervezik meg a *fogászati osztályt* a gyermekosztály épületének alsó részében.

1950-ben a *bőrgyógyászati osztályt* a szerzetes nővérek őrössé vált szálláshelyére helyezik át, s az osztály eddigi helyiségeiben, a főépületben modern *műbőraknast* és néhány kisebb kóstermet képeznek ki.

1951-ben létesül a *kórházi gyógyszerész*, a szerzetes nővérek volt kápolnájának helyén.

1957-ben lett készen az a kétszintes pavilon, melynek építését már 1943-ban elkezdték, de a háborús események miatt évekre abbahagyták. Ebben az új épületben helyezték el a *bőrgyógyászati*, valamint a *fül-orr-gége osztályt*.

1960-ban létesült az *urológiai osztály* a nőgyógyászati pavilon földszinti helyiségeiben. Ugyanezen évben nyílt meg a *vérado állomás* is a gégeészeti épület földszintjén.

1963-ban létesült a *II. sz. belgyógyászati osztály* Bácsalmáson, a járás megszüntetése szabaddá váló járási tanácsház átalakított épületében. Ugyancsak 1963-ban alakították ki a szülészeti épületben a *neonatalogiai részleget*, mely koraszülötteket és normál újszülötteket egyaránt befogad. Ugyanezen évhez fűződik a *különálló ideggyógyászati* kialakítása abban a kis pavilonban, melyet 1903-ban fertőző betegkezelésére építettek.

1966-ban a *kózponti laboratórium* külföldről a prosecturától, és a számára épített új, különálló pavilonban nyert elhelyezést. 1968-ban önállóvá lett a *ferőtűzosztály*, mely addig a belgyógyászati osztály részlegként működött. Az önálló fertőzőosztály továbbra is az 1929-ben épített két földszintes pavilonban helyezkedik el, a pavilonokon azonban most komoly korszerűsítő átépítést és toldást végeztek.

1969-ben létesült az *endokopos laboratórium* a volt tüdőgyógyászati épület alagsorában.

1970-ben szervezték meg az *onkológiai járóbeteg-osztályt* abban a kis pavilonban, melyet 1903-ban eredetileg a fertőző betegkezelésére építettek (s melyből az új *belgyógyászati osztály* létesült). Az osztályt a megelődésen elfoglaló ideggyógyászati átköltözött a megszüntetett földosztály pavilonjába). Ugyancsak 1970-ben készült el az új *belgyógyászati pavilon* a kórház központi telephelyén. A belgyógyászati osztály ideköthetőségével megteremtett helyiségekben *traumatológiai osztályt* létesült. 1973-ban kezdődött meg annak a sokszintes pavilonnak az építése, mely a *műtéri szakmák* művelőinek nyújt majd korszerű munkalehetőségeket.

Mellőzve a különböző szervezési intézkedésekkel, átszervezésekkel elért korszerű fejlesztéseket, ágyszám növelést, ráterek a felszabadulást követően olyan jelentősebb fejlesztéseket, melyek nem függnek ugyan szorosan össze a beteggyógyítással, de nélkülük a kórház nem működhetne.

1948-ban jelentősen kibővítették a gazdasági épületet, aminek eredményeként korszerű tágas *kórházi* alakították ki, továbbá ide helyezték a mostanig egy dűledező épületben tevékenykedő *gazdálkodási hivatal*.

1961-ben új *műhely* épült, melyben egészséges munkakörülmények között dolgozhatnak a korábban a főépület nedves, sőtét alagsorában kintlódó szakmunkásaink. Ugyanebben az évben a *mosoda* a gazdasági épületről átköltözött a városi tanács egészségügyi osztályától átvett, a kórház telkén levő fertőtlenítő intézetbe, melyben megfelelő átalakítás után a kifogástalan ténykedés lehetőségei nyíltak meg.

1963-ban épült a *kósponti raktár*, ami lehetővé teszi az eddig szűkszórta traktort nagy értékű anyagok gondos nyilvántartását és megőrzését. 1963-64-ben történt meg a gazdasági épület tetőterének beépítése, aminek révén 24 személy befogadására alkalmas korszerű *nővérthon* alakult ki. Az 1964. évhez fűződik a kórházi teielek szomszédos két magánház megvásárlása. Ezeknek egyikeben nyert elhelyezést a *betegfelvételi iroda*, továbbá a betegek kiszolgálására hivatott *vegyezkezők és fodrászműhely*, másikában pedig a 16 főt befogadó *orvosszállást* alakították ki.

1973-ban készült el a kórház területén az a *bérlőház*, melynek bérleti kórházi orvosok. A második világháborút követő időszak fejlődését szemlélve megállapíthatjuk, hogy ebben az időszakban egyszerűt minőség változás következett be, mert előtért, hogy megnövekedett számú betegink tetőzetesebb környezetben, a tudomány fejlődését nyomon követő kezelésben és gyógyításban részesülhetnek, dolgozónk pedig az optimálishoz közeledő munkakörülmények között tevékenykedhetnek. De a mennyiségi változás is szembeszökő, amit legjobban érzékeltet, hogy az 1945-ben 300-350-re lezuhant ágylétszámunk a hetvenes évek elejére csaknem 900-ra emelkedett, mégpedig nem a kórházban szűfoltóságának fokozása vagy a szociális helyiségek, elkerített folyosórészeletekbe történő beteggy-elhelyezés révén. Ma már betegosztályaink (az elmeosztály

kivételeivel) a kórtermekben az ágyak viszonylag lazán, az előírt négyzetméternyi területen helyezkednek el.

A fejlődés természetesen az állam, a megye és a városi tanács jóvoltából következett be, de tükörzi a kórház dolgozóinak erőfeszítését is. Közülük különösen a kórház éllo áll mindenkor igazgató szerepét méltóan kiemelni, mert a fejlesztéseket általában nem felülről kezdeményezik, hanem az igazgatónak kell meggyőznie az illetékeseket a fejlesztés szükségességéről, neki kell kiharcolni a fejlesztéshez szükséges pénzüsségeket. Ez a mi kórházunk vonatkozásában azért volt nehéz, mert Baja 1950-ben megszűnt megyeszékhely lenni, egészségügyi politikánk pedig első sorban a megyei székhelyeken levő kórház fejlesztését irányozza elő. Ezenkívül a megyénk területén levő többi kórházi ágyszám és tagozottság tekintetében elmarad mögöttünk. Érthető tehát, hogy az anyagi erőforrások zömét ezek fejlesztésére fordították. Ezzel magyarázható, hogy letagadhatatlan növekedéstünk ellenére, a fejlődés dinamikájában a többi kórházhoz viszonyítva lemaradtunk. Az igazgatónok kívül említést kell tennünk a főorvosokról is, mert egy-egy kórház jó híré, közkezdveltségét első sorban az ő felkészültségük, ember tulajdonságaik alakítják ki, s ennél fogva nekik köszönhető, hogy kórházunknak a két világháború között megszerzett jó hírneve - sokkal többirelt feladatok végzése közben is - csorbítatlannak látszik.

Kórházunknak az első világháborút követő időszakától napjainkig számos olyan építkezésről adtnak számot, melyek összességükben nagy horderejűek, és amelyek a kórház befogadóképességét megsokszorozták. Tényvilágosan meg kell azonban állapítanunk, hogy az újabb épületek sem méreteikben sem átgondoltságukban nem vettek elhatárolt az 1903-ban készült épületekkel. A később épült pavilonok kényszerű megalkuvások szüleményei. Mindig azt építhettek, amire éppen sikerült pénzt előteremteni, és olyan minőségűt, amilyenre a rendelkezésre álló összegből futotta. Ezen újabb épületeknek stílusa sem alkalmazkodik a kórház 1903-ban kiépített magjához, hanem létesítések korának jegyeit tükrözi. Sajnálatos módon elhelyezéstük is a pillanatnyi szükségesszerűt szabta meg. Mindezek miatt kórházunkat az idegen szemlélő öletszeretlen elhelyezkedő, ngyságban, külalakban és minőségben elítő pavilonok halmozának láthatja, mely nélkülözzi a tudatos kórháztelepítési koncepciót, ami pedig megvaló-

sulhatott volna az 1903-ban épített pavilonokhoz való igazodás révén.

A befejezés előtt el kívánom mondani, hogy a kórházunk életének 1903-tól a felszabadulásig terjedő szakaszára vonatkozó adatokat a levéltárakban a Kórházi Bizottság jegyzőkönyveiből írtam ki. E bizottság szükség szerinti gyakorlatilag általában havonként összeült, s üléséről mindig jegyzőkönyv készült. A jegyzőkönyvek a kórház életére vonatkozó adatok kincses tárházát képezik. Mivel ez az intézmény a felszabadulással egyidejűleg megszűnt, a felszabadulást követő eseményeket kénytelen voltam saját kortársi emlékeimből felidézni, a fogyatékos emlékezetemben tárolt ismeretanyagot pedig élő szemtanúkkal folytatott beszélgetésekkel s a különböző helyeken szóróváltósan feltehető iratok betekintésével kiegészíteni. Saját vesződséges fáradozásunk tudatáig, hogy mindezek számám, akik egy-egy kórház eseményeit szeretnék összeállítani, nagy veszteséget jelent a kórházi bizottságok megszűntése, illetőleg az ezek ülésin készített jegyzőkönyvek hiánya. Nagyon nehéz dolguk van azoknak, akik ezt a korszakot kutadják, mert jelentősebb eseményeket megőrkítő krónika vezetése semmilyen formában nincs előlva.

Végül fúva a bajai kórház múltján és jelenén, meggyőződéssel állapíthatjuk meg, hogy az emberbaráti intézménynek egy mindössze 8030 lelket számláló város jó szándékú lakói által a XVIII. század végén elvetett magja jó talajba hullott, száza szőkötő koronája átmeneti lappangás után hol lassabban, hol nagyobb ttemben szépen terelvényesedett, és olyan gyümölcsöket hozott, amilyenekről a magvetők nem is ábrándozhattak, s a mai tendenciák látán nem lehet agglgylunk további fejlődését illetően sem. A tényleges szükségleteken túlmenően köszönhető ez annak, hogy a mindenkori vezetők felismerték azt az ősi igazságot, hogy az élő szervezeteknek, így egy kórháznak is a létezése csak akkor tekinthető teljes értékűnek, ha folyamatosan vagy szakaszosan tovább növekszik, mert a fejlődés megkezdése, a stagnálás elkerülhetetlen sorvadásba, majk kímülésbe torkollik.*

A KÓRHÁZ IGAZGATÓI ÉS FŐORVOSAI

Igazgató főorvosok:

Dr. Ladányi Mór 1887-1907

Dr. Róna Dezsi 1907-1940

Dr. Burg Ete 1941-1958

Dr. Cséh Imre 1958-1969
 Dr. Maros Tivadar 1969-
Országvezető főorvosok:
Belgyógyászat: Dr. Ladányi Mór 1887-1907
 Dr. Róna Dezső 1907-1909
 Dr. Raisz Sándor 1909-1912
 Dr. Köhegyi Károly megbízás
 Dr. Bernhart János 1912-1923 folytán
 Dr. Dömötör Kálmán helyettesként
 Dr. Meződy Jakab 1923-1946
 Dr. Fodor László 1946-1969
 Dr. Jancsin József 1970-
 Dr. Szalma József 1970-
Belgyógyászat:
 (Bácsalmás)
 Dr. Mohay Antal 1963-
TBC-orvostály:
 (1970-ben megszűnt)
 Dr. Alföldy József 1927-1942
 Dr. Jancsin József 1942-1970
Férfiágyorvostály: Dr. Solhász Rózsa 1968-
Sebészet: Dr. Raisz Sándor 1903-1909
 Dr. Róna Dezső 1909-1940
 Dr. Pongrácz Endre 1970-
Baleseti sebészet: Dr. Bító István 1969-
Nőgyógyászat-szállászat:
 Dr. Burg Éte 1938-1958
 Dr. Kovács István 1950-1970
 Dr. Tóth Kálmán 1970-
Gyermekgyógyászat:
 Dr. Svastits Pál 1941-1943
 Dr. Ujsághy Pál 1943-
Neonatólogiai osztály:
 Dr. Meződy Károly 1969-
Elme-ideggyógyászat:
 Dr. Köhegyi Károly 1903-1928
 Dr. Csétesz Károly 1928-1933
 Dr. Tokay László 1934-1951
 Dr. Böszörményi Zoltán 1951-1954
 Dr. Péterfal János 1954-1971
 Dr. Schwabik József 1968-
Fül-orr-gége osztály:
 Dr. Bánhidgy Ferenc 1927-1963
 Dr. Bálint Elemér 1964-
Szemészet:
 Dr. Aszalós Imre 1928-1970
 Dr. Vass Zoltán 1970-
Bőrgyógyászat:
 Dr. Rubin Jenő 1924-1944
 Dr. Zöld László 1945-1952
 Dr. Jakab Imre 1952-
Urullógiai osztály:
 Dr. Mándi István 1960-
Fogászat:
 Dr. Bruszt Pál 1946-
Kórházi onkológiai rendelő:
 Dr. Mestyán Rudolf 1970-
Véradó állomás:
 Dr. Mestyán Rudolf 1960-1970

Dr. Kiss László 1970-ben megbízottként
 Dr. Kellner Róbert 1970-
Röntgenosztály:
 Dr. Rubin Jenő 1924-1930 (megbízott helyettes)
 Dr. Engelmayer Jenő 1930-1939
 Dr. Pogonyi Nándor 1940-1968
 Dr. Maros Tivadar 1968-
Endoszkopos laboratórium: Dr. Vajtai István 1969-
Kórhonctan:
 Dr. Haranghy László 1923-1940
 Dr. Cséh Imre 1941-
Központi laboratórium:
 Dr. Hal Kornél 1966-
Kórházi gyógyszer-tár-vezető:
 Kósa Imre 1951-1967

Dr. Pápay Tamás 1967-

A fenti adatok az 1973-as állapotokat tákrózzák.

* Dolgozatom tényanyagát a szövegben részletesen ismertetett önálló levéltári kutatásaimból merítettem. A nyomtatásban megjelent művek közül mindössze *Rapcsányi Jakab*nak Bajai városáról szóló, 1934-ben megjelent könyvét használtam fel. Ebből kivonatoltam a város történetére vonatkozó részleteket, s ebből idéztem a kórház XIX. századbeli működését tárgyaló kiadványok címét is.

Cséh Imre

Egy fénykép a múlt századból — Goldstein Márk műterméből

Chief Seattle (1800-1866)

Testvérek volnánk?

Seattle törzsfőnök válasza az USA elnökének arra az 1854-ben kelt levelére, amelyben ajánlatot tett az indiánszövetség felvásárlására - csaréba a rezervátumokért.

"Már hogyan lehetne eladni az eget és a föld melegét? Idegen fölünk ez a gondolat. A víz éppoly áttetsző, mint az űde levegő. Egyik se a miénk, hát akkor hogyan lehetne azt megvásárolni? A föld minden göröngye, minden porszeme szent népem számára. Minden fenyőgő fenyőtű, a homoknyelvek a lepadt folyómederben, az erdő sűrűjében megbúvó ködfelhő, a parányi bogár, mind szent népem életében és gondolataiban. Az erdei fák nevét a rézbőrű ember emléke irtja ki."

Amitkor a sápadarcú holtjai sétálni mennek a csillagok közé, megfedekeznek az életet adó földről. A mi hallottaink nem felejtik gyönyörűségés földjüket, mert az a rézbőrűek anyja. Földből lettünk, és a föld belőlünk lesz. Az illatos fűvek leánytestvéreink, az őz, a csodőr, a nagy sas a fivérünk. A sziklás ormok a dús legelők, a póni forró teste és az ember, mind egy család nemzetségéhez tartozik.

A nagy törzsfőnök Washingtonból azt üzeni, hogy ő megveszi a földünket. Túl sokat kér tőlünk. Hímőke által azt mondja, hogy majd talál nekünk olyan helyet, ahol szépen élhetünk. Ő lesz az apánk, mi pedig a gyermekei. Megvitatjuk az ajánlatot. De nem lesz könnyű eldönteni. Nekünk szent ez a föld.

A patakok és a nagy folyó csörgedező, hűmpölygő, fodrosodó vize elődünk vére is egyben. Ha átadjuk nektek a földet, emlékeznetek kell majd arra, hogy ez a víz is szent népemnek. Ezt gyermekeiteknek is meg kell mondani. Az utódoknak tudniuk kell, hogy a tó letisztult vize népem emlékeztető regél, amikor síma, és képeket jelenít meg a háján. A víz csobogása apám apjának hangja. A folyók testvéreink. Eryhítik szomjunkat, kenuinkat hordozzák felszínükön, kicsinyeinket élelemmel adományozzák. Ha eladjuk nektek a földet, emlékeznetek kell, és arra tanítani minden születendő gyermeket, hogy a folyó mindannyiunk testvére. A folyóvíz iránt ugyanazt a jószágot kell árasztani, mint szeretet fivéretek iránt.

Tudjuk, a fehér ember nem ért meg bennünket. Szerinte a föld egyik darabja nem

különbözik a másiktól. A sápadarcú idegen éjjel jön, és elrabolja azt, amire szükség van. A földet idegennek tekintik, meghódítja, azután továbbáll. Sírjaikat cserben hagyja. Gyermekeit is kirabolja, és tetetteit nem bánja meg. A feledés homálya borítja el azt a földet, amely ősei emléket őrzi és amelyen kicsinyei megszülettek. A földanyával és az égapával úgy bánik, mint az eladható, elarabolható jószággal vagy a fényes ékszerrel. A fehérek kapzsisága elpusztítja a földet. Utána sívár lesz minden. Nem tudom. Mi másképp éltünk. Városaitok látványtól kápráztik rézbőrű szemem. Fáj a szemem, amit ott lát. Lehet, hogy azért van ez, mert a rézbőrű vadon él, és nem érti a sápadarcú dolgait. A fehér ember városaiban nincs egy békés sarok. Hiányzik az a nyugalom, amikor hallani lehet a tavaszi rügyek kipattogását, a légy szárnynak rezzenését. Vadon élő vagyok, ezért értelmem is más. A zaj sérti a fületem. Mit ér az élet, ha az ember nem hallgathatja örömmel a zerge sikolyát, a mocsári békák éjszakai csetepatéját, brekegését. Rézbőrű vagyok, sok mindent nem értek... Az indián szereti a mocsár vízhátán táncoló légy szellő simogatását. Népem szereti a szél óél körül záporral, fenyőgyantával telített illatát.

A rézbőrű ember legféltettebb kincse a levegő. Minden élő - az állat, a fa, az ember - ugyanazon a lélegzeten osztozik. Erre a leheletre és lélegzetre mindenkinek szüksége van. A sápadarcú mintha nem észlelné a levegőt. Érzéketlen a bűze, mint aki sokáig haladoklik. Ha eladjuk nektek a földet, jusson eszetekbe, hogy a levegő éltető szellemét osztja meg minden élő szellemével.

Az a szellő, amely apám apjának első lélegzete volt, magáévá fogadta utolsó lehelétét és az én sóhajomat is. Ha eladjuk nektek a földet, szent örökségként kell majd vigyáznokotk rá. Olyan helynek tekintésétek, ahová ti is bármikor kijöhettek belélegezni a réti virágok édes illatát. Megvitatjuk az ajánlatot. Ha úgy döntünk ahogyan kérték, annak féltetele lesz, hogy a fehér ember úgy bánjon az állatokkal, mint mi a testvéreinkkel! Vadember létünk másmilyen életéről állomdani sem tudok. Láttam a prérin a bölénycsordák sokaságát, amelyeket a fehérek vágtró

vasparipákból löttek halomra, és a teteiket ott hagyták. Nem értem, miért fontosban a füstlőgő vasparipa, mint a bölény? Mi azért ölünk bölényt, hogy tápláljuk a telet.

Mit ér az ember állatok nélkül? Ha eltűnnek az állatok, az ember nagy lelki magányban hal meg. Ami az állatok sorsára tőre, az hamarosan az embert is utoléri. A világon minden összefügg.

Gyermekeiteknek tudniuk kell, hogy őseink pora az, amiben járunk. Ezt csak akkor tudják majd becsülni, ha elmondjátok nekik: a földet az elődök élte tette ilyen gazdaggá. Ami a földanyát éri, az vár gyermekeire is. Ezt kell elmondanotok. Mi is ezt tesszük.

Ha az ember a földre köp, saját magát köpi le. A föld nem az emberé. Az ember a föld része. Mi ezt mindig is tudtuk. Minden mindennel összefügg. Mint ahogy a családot a vér egyesíti, minden egybefonódik. Az élet fonalát nem az ember teremtette, hanem a szöttek szálai alkotják. Amit a fonallal művel, az ember önmagával teszi.

Még a fehérek sem kerülhetik el a közös sorsot. Pedig az ő Istenük velük együtt jár, és úgy szól hozzájuk mint társukhoz. Lehet, hogy mégis testvérek volnánk? Majd meglátjuk. Biztosan tudom, amit a sápadarcúnak is meg kell értenie: egy az Isten. Ha azt hiszitek, öt éppony elvehettek, mint ezt a földet - tévedtek! Nem fog sikerülni! Az emberek Istenre a rézbőrűhöz ugyanolyan kegyelmes, mint a sápadarcúhoz. Isten számára minden ez a föld. Letarolása, megconkítása ugyanaz, mint a teremtet kiátkozása. A fehér ember eltűnik. Lehet, hogy előbb, mint a többi törzs.

Piszkozójátok csak saját fekkhelyeitek. Egyik éjjel majd a saját ürüléketebe fualadtok. Megserrmáist benneteket annak az Istennek a tüze, aki érthetetlen cella hozott benneteket ide, hatalmat adott, hogy uralkodjatok a föld és a rézbőrű felett. Számunkra nyomorúságosnak tűnik ez a sors.

Nem értem, miért kell kiirtani a bölényeket? Miért kell betömi minden vadonba? Miért terjed az erdőben az emberi bőrt? Miért szakítják meg a zöldellő dombok látképet a beszélő drótok? Hol vannak a

bokros rengetegnek? Nincsenek többel! Hol a sas? Elszáhl!

A valódi életnek vége. Kezdődik a létér való kitzdelem."

Lejegyzte: David Swinson Maynard

A LEVÉL TÖRTÉNETE

Világszerte számos környezetvédő csoportosulás és a zöldek mozgalmához csatlakozó egyén tartja példaképnek Seattle indián törzsfőnökét (Chief Seattle), aki az USA államelnökének - Franklin Pierce-nek (Abraham Lincoln elődjének) kortársa volt. Washingtonba küldött válaszában a törzsfőnök rátapintott a lényegre. Mondandója ma éppoly időszerű, mint közel 150 évvel ezelőtt.

A törzsfő valódi neve Selth, Selath vagy Seattle (az utóbbi a duwamish nyelvjárás amerikaistott változata). Chief Seattle 1800-ban született valahol a Washington-tó és a Duwamish folyó torkolatánál. Életutjáról nem maradt feljegyzések, hiszen a duwamishok nem ismerték a betűvetést. A törzs a mai Washington állam területén élt, és a Selish népcsoporthoz tartozott. A környék indiánjainak általában két főnökök volt. Az egyik békeidőben, a másik szükség esetén, harcokban vette át az irányítást. Seattle törzsfőnök, kivételesen, mindkét szerepben rendkívüli ráteremtéséről tett tanúbizonyságot. Legendák öveztek tetteit. Egy alkalommal népé nagy hadjárata vitte, és bölcsességének higgadságának köszönhetően, a szétzilált veszeljéről mentette meg törzsét. Ígersze, ezek az indián hadjáratok nem voltak azonosak a háború mai értelmezésével. Inkább ascarkodást, mintsem hódító háborút kell érteni az indián hadjárat fogalma alatt. Ugyanis, leggyakrabban a törzs becsületét vagy egységét kellett kivívni, esetleg megbosszulni a sérelmeket. Soha nem hasonlításból vagy zsákmanóval szándékkal kerekedett felül az indulatok. A duwamishok vadászattal, halászattal, gyűjtögetéssel töltötték napjait, a természeti népekre jellemző módon, a természet törvényei iránti nagy tiszteléssel. Tudjuk mindezt David Swinson Maynard orvosától, Chief Seattle tisztelőjétől, aki éveket töltött a duwamish törzs tagjaival, és feljegyzéseinek egy része megmaradt az utókor számára.

A hódító és egyre jobban terjeszkedő fehér telepeknek a bevándorlás 1850-60 körül

érte el tetőfokát) egyetlen életfeltételeket teremtettek az őslakosok és egyben őnmaguk számára is. A puskapor bűze és fenyegető ereje, az ember véreinek nehezen elviselhető szaga terjedt a környéken. Tudnillik, a néger rabszolgák igyekeztek változtatni helyzetükön, többször felálladtak, de a zendüléseket a fehérek valahányszor levertek. Mindebben az indiánok is rosszat sejtettek, hiszen arra kényszerültek, hogy a betolakodó idegenekkel és szolgálóikkal egymás mellett éljenek.

Ilyen körülmények között találkozott Seattle törzsfőnök egy európai származású orvossal. David Swinson Maynard Olympia kávéáros tisztas polgára volt. Orvosi rendelőt és vegyeskereskedést nyitott, de minthogy az indián lakosságot is gyógyította, polgártársai háta fordították neki. Amikor a kereskedés is csődbe ment, megjelent nála Seattle törzsfőnök és a maradék étellemmel együtt magával vitte Maynardot. Az orvos feljegyzései alapján tudjuk, hogy 1852. március 13-án érkezett meg (csónakon) a távoli indián településre. A törzs befogadta a számukra különös gyógymódokat javasló, ráadásul idegen vallású fehér embert. Maynard rövid idő alatt megtanulta a duwamish nyelvet. Közvetítő szerepet vállalt a fehérek és az indiánok közötti tárgyalásokon - nem csak a föld megvásárlása ügyében. Tisztelője és az új világban szinte egyetlen pártfogója, a törzsfőnök, 1854-ben mondta tollba gondolatát. A levél tulajdonképpen nem a korabeli államfőnek, hanem elsősorban azoknak az őnmagukkal versenyt futó, kapzsi fehér nemzedékeknek szól, akik a polgárháború küszöbére sodródtak. Mint ismeretes, az amerikai polgárháború 1861-ben tört ki és 1865-ig tartott. A törzsfőnök 1866. június 7-én szívizélhűdésben halt meg aztán, hogy a fehérek oroszokkal elfoglalták és felosztották a duwamishok földjét. Nem sokkal ezután az indián múlt, a tárgyi hagyatékok és a szellemi kultúra jó része is kereskedelmi cikké váltak.

A primitív, frásztudatlan indián nem volt jó, de rendkívüli bölcsességről tett tanúbizonyságot. Belátta, hogy a fehér ember eszközökben nem válogatva, a mindennapi való fejlődés ösvényére lépett. Határonvaló, az azzal járó pusztító fegyverekkel, az alkohollal, a civilizizáció más aitalmaival, járványos betegségeivel megfertőzte az indián kultúrát, és hiedelemvilágának is a végét jelenté.

Maynard doktor nem sokkal Seattle halála után tért vissza a fehérek közé. Az ő javaslata alapján jegyezték be Seattle néven a

ma is létező azonos nevű várost. Seattle az egyetlen amerikai kisváros, amelyet egy indiánról neveztek el. A Duwamishok eredeti szülőföldjüktől távol, a számukra kijelölt rezervátumban telepedtek le.

Megjegyzés!

Seattle törzsfőnök üzenetének egy részében bibliai idézettel él (Jób 34./12,13,14,15). Nem tudjuk - hiszen erről nem maradtak feljegyzések -, hogy a Duwamish törzs hiedelemvilágából merítette-e az őszvetszében hasonlóképpen megfogalmazott filozófiai kérdést, vagy a fehér hitértékek kitartó munkájának tulajdonítható a bibliai idézet. Az is lehetséges, hogy a böcs indián Maynard doktor hatására élt a hasonlaltal. Esetleg maga az orvos sugallatára került be az említett idézet az 1854-ben kelt levelébe.

Egyébként a magyar nyelvű fordítás három nyomtatott forrás összevetéséből kerekedett ki. Erre azért volt szükség, mert többszöri olvasás és elemzés után számos nyelvi torzítás tűnt fel. Eredetinek ugyanis Maynard doktor angol nyelven megfogalmazott levelét tekinthetjük, holott tudjuk, hogy Seattle törzsfőnök nem tudott angolul, és a Duwamish törzs nem ismerte a betűvetést. Ezek szerint, a Selish nyelvjárások valamelyikén mondhatta tollba Franklin Pierce elnöknek címzett válaszáat. Ennek az írott forrásnak a felhasználásával készült el a szerb, majd a bosnyák-horvát nyelvű fordítás 1988-ban. Mind a három forrás Istent említi a Nagy szellem helyett. A levélben több helyen szerepel a "szent" szó, ami kétségtelenül kissé törv változata azoknak az indián kifejezéseknek, amelyek valami hasonlót jelentenek, de nem feltétlenül a keresztény szentség fogalmával azonosak. Ugyanígy az angol és a szláv nyelvekben is más és más jelentése van a léleknek és a szellemnek, holott a levélben mindkét szó alatt ugyanazt kell értenünk. Valószínű, hogy ismét a duwamish nyelv maynardi értelmezése okoz némi képzavart. A fehérek alatt örök nyugvóhelyet, átvitt értelemben sír helyet kell értenünk. A lehet-léleget szópár a levélről és a fordított értelmezés szerint azonos a léggel, illetve a levegővel.

Kiráy László

Egy kép a múlt századból — PERGER VINCE műterméből

KAKUKK

A legszebb nádszál mélyen meghajolt. Nem üdvözlésemre, de mert fújt a szél, meleg májusi áramlatok furakodtak a fübe. Az árvacsalánnak is majd kitört a dereka. Szóval bókolt a nád, és ki tudja meddig bókolt volna, ha nem szorítja a nádírigó fészke. Ott cserregtek szegénykém az orrom előtt, nagyokat lendültek a szélhíntákon, a fészkekre libbentek, de már riadtak is tovább.

Könnycsöveg volt. A kis csodavár karnyújtásaira pihent, kőrültsimogattam. Ezernyi fűszál rendberakott mélyén kerestem, hogy hányadán áll az élet. A fekete, tokos fióka már most elfoglalta a bölcsőt. Rigótojásnak hímondója sem maradt. Az aggó szülők nyugtalanul várták, hogy továbbálljak. Aztán majd betakarják, eldélgetik mostohájukat, és nem is sejtik, hogy igazi gyermekeik sírján lettek boldog szülők. Hagytam a kis családot, enni kellett a nagyszájúnak. Szinteenteli tágogatta narancsárga torkát. Rigó papa és rigó mama megnyugodva ezerszer bukott a fészkekre. Megkezdődött a telhetetlen kakukkgyermekek nevelése.

A nádsziget minden nap sűrűbb lett. Félte őriztem titkomat. Boldogan nyugtáztam, hogy ugyanolyan megszokott vendég lettem itt, mint az a szarvastehén, amelyik rendszeresen elugrott, amikor a fészkekre néztem. Várandós volt, remélte, hogy majd itti a rigótanya mellett nyugodtan felnyalja borját. De ébersége győzött, bizalma elfogyott, a gyermekágyra továbbállt. Maradtam a kakukkkal magam. Félte, csodálva és átkozva is sokszor. Agyonstráplálta a két kismadarat. Rengeteget dolgoztak, és még szótlank se maradtak. Minden falatra száz "kara-kara-kit-kit" jutott. Hogy díszekvésnek szánták-e vagy gyermekdálnak, azt nem tudom, mindenesetre erről tudtam már messziről, hogy a fészek él.

Bőven nyílt a pipacs, és a szányogok is kikeltek. Szűk lett a fészek. Csak egy növekvő száj volt már benne, aki még tölem is elfogadott egy-egy vigyázatlan szitaktót.

Fűsátorból órákon át néztem az etetést. Szinteentelen jövedvényben tűntek a tömzsi gyereket, aki már háromszor akkora volt, mint az apja. Háromszor akkora még akkor is, ha az kihúzta magát. Ki is kellett húznia magát, mert minden hernyónál láhujjhegy-

re állt, s ha a mutatóvány jobban sikerült, még az okos fejecske is elítült a törekény gyermek torkában. Olyan volt már, mint egy nagy pettyes labda. Ha közeljöttem, felhorzolta tolaít, durcásan ült az agyongyötör fészék szélén. Nem lehetett már szikátólól becspani. Jéllakolt volt, félt, és elreptülni készült.

A környék fái között sétálni indult a nyár. A nádlirög pár is megunhatna a nagy munkát, ritkábban fordulnak, talán meg is bánták már a gondoskodást. A fészék félrebill-

lent. A kakukk köszönés nélkül, ügyetlen libbent egy galagonyabokorra. El sem értem volna.

Másnap már egy fűzfán egyensúlyozott. Karcsú volt és biztos a dolgában. Anyja valahonnan láthatott, mert elcákcagta magát.

Most vettem csak észre, hogy a fészékhez kis nyiladékok tapostam. Mindegy, most már bárki jöhet. Egy kakukkkal úgyis több van a világon.

Vajtai István

A BAKA-KÚT KÖRÜLI DOLGOK

A "Délvidék" április 24-i számában *Baj van a Baka-kút!* címmel arról olvashatunk, hogy nem felel meg a kút és környéke az előírásoknak. Az illetékes vízügyi hatóság vissza akarja vonni a vízügyi engedélyt, ha nem végzik el a szükséges teendőket. Megírta a lap, hogy a város pályázatot hirdetett hasznosításra, de nem volt pályázó.

Hát ide jutott a régi folyamánr lakományk mellett 1929-ben épült 520 méter telepnyelőségű artézi kútunk, amelynek ásványi tartalma a szeszgyár előtti artézi kútnak kétszerese.

Működése óta számos hír terjedt el víznék különböző gyógyhatásáról. A "Bajai Újság" 1933-ban azt írta, hogy a környékbeli nép csodákat mesél forrásának gyógyhatásairól. *"Már nemcsak a bajainak érdekében a nagyszerű víz után - írta a cikk - hanem messze falvakból jönnek Bajára különféle hűléses, reumás betegek és beteggyomrú emberek, hogy a város és környéke egyetlen olyan ásványos gyógyhatású vízből, a kútból tudják, kristályos artézi forrásból egy-egy itali fogvászarnak azon frissében, ahogy a természet nyújtja; majd a magukkal hozott kisebb nagyobb üvegekbe, vagy fűrdővizessz hordókba gyűjtve, továbbá használatra elszállítják."* Terjedni kezdtek a hírek arról, hogy betegek hogyan szereztek vissza egészségüket használatból. Így nap-nap után növekedett gyógyverője víze fogyasztóinak száma. Akkortáiban a víz iránti nagy kereslet miatt a városi vezetés is úgy gondolta,

hogy Baja fejlődésében idővel nagyobb szerep várhat a kútforrásra, esetleg palackozott gyógyviziként vagy fűrdőviziként lehetne hasznosítani.

Erejlüket vesztették a kezdeti elképzelések, a kút állaga fokozatosan romlott. Mindezenre ritkaságzámba menő értékeink közé tartozik, amit a bőkezű természet úgyszólván ellenérték nélkül nyújt a bajainak számára. Most baj van vele, olyan állapotba került, hogy a Duna víze sem mossa le a gyálatát.

Megpróbáljuk körüljárni a vizet szolgáltató berendezés ügyét, mert észrevettük gondjait - nemcsak lehetőségeit -, már régén, tobban írtak is a problémákról, változatlanul belőlük.

- Már 54 évvel ezelőt megírta a "Bajai Újság", hogy rendezetlen, primitív külsőt mutat a kút környéke.

- A szaktekintélynek számító Péter Balázs geológus "Nostalgia kútak Baján" címmel lapunk 1992. évi augusztusi számában ismertette a Baka-kút fontosabb adatait, vegyelemzés alapján jellemezte vizét. Leírta: *Minden valóságosság szerint a nostalgia szellemére az a szobrász, miszerint a kút cseövénye vörösfenyőből (Larix decidua) készült volna. A rendelkezésre álló adatok - írta - azt nem igazolják, és a kiálló (lőható) cseövények sem utalnak erre."* Azt is javasolta, hogy ajánlatos lenne figyelmet érdemiőbb tényt egy táblán elhelyezni, továbbá rászolgálna egy kis karbantartás, főleg a közelében lévő területre. Javaslatainak megvalósítását akkor nem tartották fontosnak.

- Jómeggal 1995-ben, a "Délvidék" szeptember 7-i számában "Tűzkész észrevételek és javaslatok" című írásomban, javító szándékkal szólítottam a kút rossz helyzetéről, rendbetételének szükségességéről, s mintegy a jövőbe látva leírtam: *"Gondolom, nemigen okoznak majd fejfájást egyes illetékeseknek ezek a barátságatlan pályáris jelszék sem."* Igazam lett. Nem sok vizet zavartak az említett írások.

- Szóra bírtam dr. Szentjóni Szabó Tibort, a Városvédő Egyesület elnökét az ügyben, mert tudom, hogy egyesületük is foglalkozott a kút problémáival. Nyilatkozatában előadta nézetét, hogy *"A Városvédő Egyesület civil szervezet. A közgyűlési jegyzőkönyveken kívül csak néhány esetben dolgozunk írásos formában. Többnyire szóban továbbítjuk a lakosságtól érkező véleményeket a döntési helyekre. Közgyűlési jegyzőkönyvünk 1993-ban is rögzít - a "Bajai Honpolgár"-ban nyilvánosságot is kapott -, a Kőlesey utcai artézi kút rendbetételére irányuló kezdeményezésünk, aktív munkavállalásunk (a kút rendbetétele, a környezeti parokistása, esztétikai megjelenítése). Akkor konkrét költségfelfeladás is történt. Ehhez társult a Baka-kút környezeti komplex rendezési javaslata. (Az itt lakók számára egy nagyobb szál felületet biztosító park létesítése, benne a kút szabályozó működtetése, a lefolyó víz tájfélyóval ellátás, sekély, egy felület medencébe engedése, ahol télen, fagy esetén, balesetmentesen korcsolyázhatónak a környék gyermekei).*

A válasz az volt, hogy e két természeti értékesítést várt magára. Úgy gondolom, hogy néhány napra koncentrált, központi indítással környezetvédelmi akció mellett, egy-két év hétköznapijának egymásutánján, a lakosság és intézmények megbecsült vállalásával további eredmények érhetők el. Pl. a víz napja központilag kitalált ünnepe az előadásokkal, kiállításokkal akkor lenne még értékesebb, ha beszámolhatnánk arról Baján, a vizek városában mit tettünk a megelőző évben vizeinkért.

A szakemberek jelenléte nélkül mozgósított lakosság erő nem vezet eredményre. Ilyenkor a kompetencia határokat célszerű feloldani. Az Alsó-Duna-Vízgyi Vízügyi Igazgatóság necsak jogtárgynak tekintette a két artézi kútunkat, hanem a Bajavíz Kft-nél, a Kommunális Szolgáltató Kft-nél meglévő szakmai erők mellé sorakoztassuk fel a lakossági tenni akarást, egy-két év múlva az együttesen rendezett kútjaink legyenek a víz napjára a lakosságnak adott ajándékok.

- Beszéltem Thuránszky Béla hatósági osztályvezetővel, aki az Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóságnál - mint első fokú hatóságnál - foglalkozik a Baka-kút vízgyűjtő, üzemeltetési engedélyeztetésével. Ez a hatóság 1996. október 24-én határozatában kötelezte a Polgármesteri Hivatal Városfejlesztési és Üzemeltetési Irodá Városüzemeltetési Osztályát, hogy a kezelésében lévő, szabad kifolyású, közközfűtésként üzemelő, úgynevezett Baka-kút elnevezésű műtéri kútjánál 1997. augusztus 31-ig végeztesse el az alábbi munkákat:

(Szó szerint idézem) " - a kút pontosított helyétől mért 10 m sugári védőterületet körülkerítetten alakítsa ki, - a védőterületen belüli állapotokat rendezze - a kútakat hozza rendbe - a kifolyót megfelelően alakítsa ki, s környezetét hozza rendbe. - a közkifolyón nem használt, elfolyó víz ártalmatlanos elvezetését oldja meg - a kút védőterületén belüli szabványos kút-táblát helyezzen el - a kútfej megfelelő kialakításáról gondoskodjon."

A határozat indoklásában az Alsó-Duna-völgyi Környezetvédelmi Felügyelőség és az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Városi Intézete is nyilatkozott, hogy a vízgyűjtő engedély meghosszabbításához csak az előírt munkák elvégzése után járulnak hozzá.

A határozat szigorú, az a célja, hogy rendet teremtsen a kút körül. Thuránszky Béla elmondta, hogy hatóságuk szívesen ad határidő-meghosszabbítást - ha kérék -, mert bajai polgároknak, nemcsak hatóságként éli az érdekeltek rendbetételében, csak már valamiféle megmozdulást látnának az ügyben...

- Dr. Halász Rudolf, az ADUVIZIG igazgatója is kifejtette a megoldás könnyítésével kapcsolatos nézetét.

- Szót váltottam Rétháti Józseffel, aki az önkormányzatnál többek között foglalkozik a Baka-kút problémáival. Megtudhattam tőle - hogy amikor az idegen katonaságnál kiült a laktanya - igaz a kerítésen kívül volt a kút és használható a lakosság -, csak akkor fértek hozzá igazán vizsgálódnihoz. Pécseleik 1993-ban tv kamerákkal tanulmányozták állapotát, és 1994-ben egy ceglédi cég műszeres vizsgálati eljárása megállapította, hogy úgy kb. 90 méteres mélységben csöve megbúsodott, helyre kellene állítani. Az összes munkálatokra költségvetést is készítették, állítólag kb. 2 millió nagyságrendben. A városnak nem volt erre pénze, és 1996.

október 24-i ülésén a képviselő-testület úgy határozott, hogy vizének hasznosítására pályázatot ír ki, amelynek feltételei között ott voltak a vízügyi hatóság előírásainak megvalósításai és közöttük jellegesen megartása is. Csakhogy nem érkezett be pályázati folyamodvány. Egy sem...

A sikertelenség ellenére 1997. április 28-i ülésén úgy döntött a képviselő-testület, hogy ismét pályázatot ír ki, mert - becslések alapján - a rendbetétel költségigénye ma már 4,2 millió forint lenne...

Nem kétséges, hogy van szándék a város részéről a kút rendbetételére, de véleményem szerint az új hasznosítási pályázat kiírásával (benyújtásuk határideje május 20, az eredményhirdetés május 30 lenne, ez évben) csak maguk előtt görgetik a problémát, későbbi időpontra halaszva a saját erőből történő megoldás nagyobb realitást.

Olyan gondolatokat forgatok a fejemben, vajon nem lenne-e okosabb, ha a helyi érdekeltek összefogva - beleszámítva vízügyi hatóság jószándékát is, mert pl. megoszták nekem, hogy a csőtörés javítása egyelőre nem okoz gondot - elküldött véleményeiket egyeztetve hozzálatnának rendbehozásához. Nem vagyok vízügyi szakember, de szerintem olyan feladatok, mint pl. kútának csapadékvíz elvezetése, kifolyó rendbetétele, egy kis parkosítás felfrissítésével (ez utóbbit nem is írták elő) stb. jórészt társadalmi munkával is elkészíthetne, egyáltalán nem kerülne 4,2 millióba. Baján, a vízügyi szakképzés egyik centrumában példának okáért az Bótvész József Főiskola Műszaki Pakultása és a vízügyi szakközépiskola tervezési, s főleg gyakorlati munkafeladatai közé beilleszthető lenne valamilyen részfeladat elvégzése, továbbá a város által elrendelt közmunka igénybevitelével - nemcsak önkéntes társadalmi munkával - is megoldhatók dolgok.

Tudom, egyszerűbb kiadni a tervezést, kivitelezését egy vállalatnak, s fizetni érte, mint veszélyességgel járón megszervezni a szakemberek vezetését ezt a munkát. De ha nincs rá pénz...? Nem lenne jobb, ha a hatóságok, intézmények, a helyi cégek és a lakosság az ügy mellé állnának, és egy lelkes szakember vezetésével partnereket keresne, nem fizetnének a rendelkezésre álló munkáért milliókat? No persze azért ilyen szervezéshez is szükségeltetik pénz. Megjósolom, hogy bakokat löttek, nem kell az ügy viznek lefolytani a Dunán ahhoz, hogy ismét kútba essen a hasznosítási pályázat, melynek eredményét ezen írásomban sajnos a lapzárta miatt már nem közölhetem, s melynek meghirdetési - mint

olvashattuk az újságban -, százezrekbe kerülnek, ami károsan befolyásolja a közvéleményt, mert azt mondják, inkább építőanyagokra költették volna...

Ezért inkább legyen rendben tartójának elősegítője, támogatója, tulajdonosa és hasznosítója a város közössége, hasznélvezője pedig Baja lakossága.

Keménykedhetünk abban, hogy 1998. március 21-én - a víz világnapján - vízmevén, a Baka-kút megújítását, megszüntetését ünnepelhetjük. Vagy - ha netán megkeményedik a hatóság szíve, és nem lesz vízügyi engedély -, hátra van még a fekete leves, és teljesen bedugaszolják, illetve elzárják vizét, ha megnak, és képesek lennének erre...?

Bánai Tibor

30 ÉVES A BAJAI HŰTŐIPAR

(1. rész)

1996-ban volt 30 éves a bajai Hűtőipari Vállalat. A visszaemlékezés alapjául a Hűtőipari Híradó 1991 augusztus számában megjelent elemzés szolgalt, kiegészítve az utóbbi 5 év riportserű eseménykrónikájával.

A "Fehér házban" kezdődött...

Az 1965. év lett volna az az esztendő, amikor a Bajai Hűtőipárnak meg kellett volna kezdenie tevékenységét. A csaknem kész hűtőház ugyanis 1965 februárjában leeggett. Akkor volt az égés híre, hogy az akkori magyar parlamentben is szóba került ez az esemény, mégpedig a hatalmon lévő párt első titkára Rélte el döntésmelmen a felelőtlenség, a hanyagság megtestesítőjeként ezt az eseményt (legalább volt valamilyen konkrét témája a parlamentnek, amiről beszélhetek).

Valójában egy éjjeli/for mulasztása miatt egy kis hűtőterem felszámolását gyulladt ki, és ebből keletkezett a végén akkor igen jelentős - 13 millió Ft nagyságrendű - kár. Igaz, ehhez elsősorban az a körülmény járult hozzá, hogy a helyi tűzoltóságnak a

vén kívül más oltóeszköze nem volt, s ők bizony ezzel az oltóeszközzel derekasan eláztatták az egész épületet. A tűzkár tulajdonképpen egymillió volt, tizenkettő a tűzoltóság volt szíves hozzájárulni.

A közmondás azt tartja, hogy három a magyar igazság, és néha még azt is hozzáteszik, hogy a negyedik a ráadás. Nos, a bajai hűtőház igazolta a magyar közmondást, mert az emlékezetes februári tűz után még volt egy kisebb tűz 1966 nyarán a hűtőház egyéb részében, ahol csak a szigetelés gyulladt ki, majd egy oszloptranszformátor mondta fel a szolgálatot, és égett el. Igaz, ez utóbbi tűznél ismét tündökölt a tűzoltóság, mert ahelyett, hogy áramtalanították volna először a hálózatot, harcisan megragadva a sugárvetőcső végét, diszkvívillágot mellett, vízzel álltak neki az elektromos tűz oltásának. A nyári esti szürkületben éppen véletlenül abban az időpontban érkeztünk vissza a főmérnökkel együtt a telephelyre, aki azonnal rohant a központi kapcsolószekrényhez áramtalanítani, jómagam pedig nagy keservesen próbáltam a tűzoltókat ellöködni az oszloptól és a szúráz por locsolására fordítani a sugárvetőcsövet. Végül is ezeket a tiszket is megúsztuk. Na, de hogy a ráadás se maradjon el, ezt egy földrendes erejű robaj jellette. Már itt laktam Baján, a gyár mellett a szolgálat lakásában, éppen vasárnap déli ebédhez készülődvén, amikor hatalmas robaj hallatszott a már felépített és a technológiai berendezések elhelyezését szolgáló mirelített üzem felől, majd, mint egy atomtámadás után jelent meg az építő irodáépület mögött a por-és füstfelhő. Kivitelezési hiányosság miatt a feldolgozó-csarnok mintegy 200 m²-es tetőszerkezete zuhant le, az alatta elhelyezett vadonatúj feldolgozó gépekre, szerencsére két perccel azután, hogy az ott dolgozó hegesszők kijöttek az épületről ebédelni. Tehát, nem halt meg senki, vagyis megúsztuk.

Ilyen előzmények után szinte természetesen kell tekinteni, hogy a hűtőház további fennállása - eddig 25 esztendőre - alatt nem égett le és őslétsége egyszerű sem, vagyis ezt a mai közgazdász nyelvre lefordítva, minden esztendőben, ha különféle mértékben is, de nyereséget produkált. Még olyan évben is, amikor a felvett beruházási hitelek utólag szokásokon megegyező kamataként közel 100 milliót kellett egy év alatt a nyereség terhére visszafizetni. Úgy látszik, az indulás előtt minden nagyobb szerencsétlenség letudódott.

Maga az indulás rendkívül romantikus volt. 1966. augusztus 21-én a még korántsem kész hűtőházban megkezdődött az árutermelés. A legnagyobb problémákat az jelentette, hogy a keresztül-kasul, összevissza árkolt gyárterületen az ideiglenes jellegű építőipari barakkoktól valahogy eljuthassanak a dolgozók munkahelyükre anélkül, hogy belessenek egy árokba. Kiadtuk a Jelszót, "viharlámpát mindenáron, a föld alól is". Ekkor mérték le azt, hogy Hományi barátunk jó anyagbeszerző főnök lesz, mert a viharlámpa beszerzése a hiánycikkek országában szinte lehetetlen feladatnak látszott. Mégis pár nap alatt pisakolták a lovas kocsira szerelhető viharlámpák, mintegy fényfűzrellet mutatóva a veszélyes helyeket. A dolgozók kellő nyugalommal szialomoztak az árok között, és mindig biztonságosan jutottak el és vissza munkahelyükre.

A hűtőipari jó szokásoknak megfelelően - kipróbálás címén - még 1966-ban valóságilag szemléltetőkötővel alakították át gyárunkat. A központ mindenhol, minden gyár többéves, semmilyen osztályba nem sorolható termékét próbatartó-lás címén a nyakunkra lőcsötte, s nagyon hosszú ideig tartott, amíg valahogy rengeteg munkárfordítással, a piac számára egyáltalán valamilyen mértékben is elfogadható termék tudtunk ebből a "jótét-ményből" kikölnödni. Hogy örömrünk fokozódjék, mindjárt 1966-ban a nyakunkba varrták a megszüntetésre tervezett kaposvári hűtőházat, melyet innen kellett volna távirányítással, 145 km-ről üzemeltetni. Közel kétféve kínlódás után sikerült csak a központ ellenkezése dacára ettől a teherterelőt megszabadulni, és átpasszolni annak a baromfiútján és hűsipari vállalatnak, amelynek tulajdonképpen a telephelyén üzemelt.

..

A termelés beindításának zavartalanosságát biztosítandó utasítottak arra, hogy 1967 tavaszán szerződjenk már le néhány 100 vagon zöldborsot, úgy, hogy a termelést, a feldolgozást azokra a zöldborsoséplő gépekre kell alapozni, melyek legyártása még jóformán el sem kezdődött - egy kísérleti géptípust illetően - a Mezőgép Miskolc Gépgyárában. Hiába tiltakoztak az életveszélyes vállalkozás miatt, ez a központban süket fílekre talált, a szerződéseket vezérgyárgató utasításra meg kellett kötni. Amikor beigazolódott sejtésünk, s a borsó már rég beért, de cséplőgépek sajnos nem voltak sehol, akkor ugyan kevés-

bé érélyes - inkább nagyon halk - vezérgyárgatói tudomásúvételre fizette ki a vállalati központ a közel 7 millió Ft értékű kártérítést az érdekelteknak. Ezt a kárt azután az országos vállalat jelleg fontosságára hivatkozva valószínű, hogy szétosztották a hűtőipar gyármí között.

Egy gyár üzemeltetése nemcsak az épület és a technológiai berendezések meglétét igényli, ahhoz létszám is kell, akik ezeket működtetik. Az ígérlet a város részéről megvolt, amikor a hűtőház ide települt Bajára, de mire készen lett a gyár, különösen amiatt, hogy több mint egy évet késett a beindítás, már bizony úgy kellett a munkaerő után szaladgálnunk. A fiatalok az egyéb - abban az időben jelentős fejlődésnek indult - városi ipari üzemekben már elhelyezkedtek. Számunkra maradtak azok a háziaszonyok, akik otthon voltak, neveltek gyermekeiket, és a gyermekek már olyan korba kerültek, hogy tőlük már elmehettek dolgozni. Így alakult azután, hogy a gyárban az állagoselektor 35-40 év között volt. Ez jellemezte az akkori vezetőket is.

... ..

A vezetők kiválasztásánál ismét egy furcsa körülmény alakult ki, melyet megdöbbentéssel konstatáltak a városi pártbizottságnak, mert sem az igazgató, sem a főmérnök, sem a főkönyvelő nem volt párttag, még szerencse, hogy a párttitkár az volt. Ilyen példa egy új vállalatnál több mint furcsa volt. Egy jó évi agnálás után történt csak változás ezen a téren.

Jellemző eset a személyes jellegű kapcsolatok alakulásának "fontosságára" volt az, hogy amikor kopogtatás nélkül betoppant a "Fehér házba" Tóth Berci munkácsi parancsnok (itt kívánom megjegyezni, hogy a "Fehér ház" a mi szóhasználatunkban az építőipar egyik ideiglenes felvonulási barakképületét jelentette, mert abban a luxusban székelt az igazgatóság és a teljes műszaki adminisztratív apparátus kb. másfél évig, amíg végre az irodaház is elkészült. Az új ház azonban nem hívhatók "Fehér háznak", mert az építőipari vállalat valami előttnál ismeretlen okból megkezesen randa sárgára festette (lehet, hogy csak ilyen festék volt kapható.)) Tóth úr pedig ez kadára kijelentette, hogy "majd maga - mutatóva rá az igazgatóra - felvesz 10-12 embert, akit majd én hozok, mert ebből csinál itt nekünk egy munkásörög". Egy pillanattal nem tudtam szőző jutni, majd udvariasan megkérdeztem tőle, tudja-e, hol jött be. S mikor előttem bambán rándozott az ajtóra, akkor közöltem vele,

hogy most ott tünjön el. Többé nem látam, de munkásról sem volt a gyárban 30 év alatt.

Mezőgazdasági kapcsolataink jól alakultak, de feltűnhetett sok gyári és gyárral kapcsolatra kerülő munkatársnak, barátinak, hogy a bajai járásból jóformán egyetlen tésszel sem volt semmiféle jelentősebb kapcsolatunk. Ez egyértelműen arra vezethető vissza, hogy még az építés alatt, 1966 nyarán kétségbeesett be az az irodámba a járási pártbizottság egyik munkatársa, és közölte velem, hogy a járási első titkár ott van az építkezés kapujánál, s azonnal menjek hozzá, mert egy buszra való párttitkárral vár. Közölem az illetővel, hogy aki velem akar beszélni, az tudja, hol vagyok, és keressen meg. Én egyelőre nem portálnak szerződtem az iparra. Ettől kezdve jághidre vált a korábbi korrekten mondható kapcsolat, az operatív irányítást akkor végző járási tanóccsal is. De minden rosszban van valami jó, mert így kerülünk a lehető legszorosabb partneri kapcsolatba azokkal a Kalocsa környéki termelőszövetkezetekkel, melyek az ott létrehozott összefüggő, több ezer hektáros, alácsövezett, öntözött területen gazdálkodtak. Korszerű zöldségtermelés ugyanis megfelelő eredményességgel csak öntözhető területen képzelhető el.

A személyes kapcsolathoz tartozik az értékesítés, az eladás témája is. Hamar leckét kaptunk arról, hogy milyenek az ún. nyugati világ kereskedői. Semmi nem számít, csak a haszon. Az első külföldi vevő, amellyel számottevő kapcsolatba kerülünk, a svéd Findus cég volt. Akkor tiszteltre méltó bevásárló igazgatója, Andersson ír meg kívánata nekünk mutatni, hogyan kell minőségileg kifogástalan terméket előállítani. Egy hétvégen, péntek, szombat, vasárnapon 5 volt gyárunkban az üzemvezető és az igazgató mint helyettes, végig részt vett a negyedelt paradicsompaprika gyártásában. Amikor hétfőn reggel előbocsúzott, közölte velem, hogy most már bizonyára tudom, milyen az a minőség, amire nekik szükségük van. Amikor a közösen legyártott mintegy 3 kamionnyi áru megérkezett a Findus céghez, pár nap múlva Andersson úr aláírásával egy, a minőséget érintő reklamációs levelet kaptunk, jó néhány kifogást téve a szállított áruval kapcsolatban, köztülve, hogy esetleg 10-15% engedménnyel árvesztik az árut. Természetesen a probléma nem az áru minőségével, hanem az áruval

volt. Tapasztalataink szerint nemcsak a Findusra, hanem más nyugati cégekre is gyakran jellemző volt ez a magatartás. Előre tudtuk, és az exportoztály tárgyalásaiba már előre belekalkuláltuk az esetleges 5-10%-os utólagos engedményeket is. Teljesen mindegy volt, hogy a Wulff cégről vagy a Braybrook cégről vagy más partnerről volt szó, de ezek a kisded játékok tették "érdekesebb" az egyébként jó üzleti kapcsolatot.

Így csordogáltak az első évek, élt a hűtőház, termelt, eladott exportra és befőldre, futott fel a termelés és az értékesítés egyaránt, és bár két és fél évtized folyamán számos esemény történt, nem cél, hogy ezt krónikaszerűen felsoroljuk.

Minden kezdet nehéz, s mi nem panaszkodhatunk, mert a nehézségekből volt résznünk bőven, de mégis az, hogy itt ebben a Dél-Duna-menti kis városban megteremtődött az élelmiszeripar egyik szilárd magja, ezt a bajai hűtőház eddigi 30 éves tevékenysége, úgy gondolom, jól reprezentálja. Azt kívánom az utódoknak, hogy a következő 30 évről ők adjanak jó egész-ségben majd számot, ha kevesebb bizonyalomalommal is, de legalább olyan eredménynyel, mint ahogy az első 30 év elmúlt.

Mezőgazdasági kapcsolatok

Egy gyorsfagyasztott zöldségféléket és gyümölcsöket gyártó vállalat működésének legfontosabb alapelvétele az, hogy legyen elegendő mennyiségű és jó minőségű nyersanyag.

Természetesen arról sem szabad megfeledkezni, hogy a gyár környezetében egy 50 km-es sugarú körmel nem nagyobb távolságról legyen beszerezhető a nyersanyag, alkalmazkodjon a természet zöldségfélé a környék talajához, éghajlati adottságaihoz, valamint találjon olyan technikai feltételeket is, mint pl. az öntözhetőség, mely nélkül eredményes termelés nem lehetséges.

A nyersanyagtermelés nagyon fontos része a rendelkezésre álló vetőmag, ill. szaporítóanyag. Cank úgy lehet megteremteni biztonságosan a nagy tömegű zöldség-és gyümölcstermesztést, ha megfelelő minőségű és összetett vetőmag, valamint szaporítóanyag rendelkezésre áll. Ebben a kérdésben a hűtőipari tevékenységnek már hagyományai voltak, ezek jól beváltak, és előttnak sem kellett más választási lehetősé

ség legyen, mint hogy éljünk ezekkel a hagyományokkal. A hűtőipar mindig gondoskodott a nagy tömegű zöldségtermeléshez szükséges, igaz, drága, de jó minőségű vetőmag beszerzéséről, még abban az esetben is, ha ezért jelentős devizaköltséget kellett vállalnia.

Az előzőek figyelembevételével tehát Baja környékén meg kellett szervezni a biztonságos nyersanyagtermelést. Zöldségfélék közül célszerűnek látszott a nagyüzemi termelés feltételeit megteremteni, spenót, zöldborsó, zöldbab és csomogkukorica termékeket érintően, míg az egyéb zöldségfélék, mint az uborka, paradicsompaprika, kelbimbó termeléseit a háztájbani gazdálkodó egyéni termelők megszervezését igényelte.

Jól szolgált a nagyüzemi termelés feltételeinek kiépítését az a körülmény, hogy a hűtőházról nem messze, azon a bizonyos 50 km-es sugarú körön belül terület el a "kalocsi öntözőfűr", ahol is több ezer ha alácsövezett, tehát folyamatosan öntözhető terület áll rendelkezésre. Ezen a területen csak fűszerpaprikát termelték szőlőmentes mennyiségben, s az öntözés adta lehetőségek egyéb termékeket illetően megfelelően kihasználva nem voltak. Az itt gazdálkodó dusznoki, bátyai, fajszai, miszti termelőszövetkezetek hamar felismerték a zöldségtermelésben rejülő lehetőségeket és viszonylag gyorsan alakultak ki közöttük az egymás érdekeit szolgáló partnerkapcsolatok. Segítette tevékenységünket az is, hogy a termelőszövetkezetek egy éven belül kétszer is kihasználhatók jelentős földterületeket a hűtőház részére történő nyersanyagtermelésre. A tavaszi spenót után lehetett zöldbabot vetni, majd a zöldborsó után másodvetésű zöldbabot, esetleg karalábét palántázni, vagy még ugyanez év októberében elvetni az áttelelő spenótot. A zöldborsótermesztés egy nagy tömegű zöldségtakaromány egyidejű előállítását is lehetővé tette, s így annak leszilósításával viszonylag olcsó tartási körülményeket lehetett teremteni a tehenészetek számára. A hűtőház megjelenése tehát a környék mezőgazdaságában is egy számunkra is hasznos természervezet-váltást tett lehetővé. A gyümölcsféléket érintően a legsikeresebb akciónk az volt, mikor a Findus céggel kooperációban egy olyan számcéfafajtát sikerült a környéken elterjesztünk, mely mind a termelőnek, mind a feldolgozóknak ideális minőségű és komoly hasznot eredményezett. Rövid idő alatt sikerült az F 64-es kódjű számcéfafajtával mintegy 500 t számcéfa megtermeltünk, és

ennek perspektívája szépek látszott. Sajnos a svéd cég agrárszakemberei megpróbálták a fajta hektáronkénti hozamának növelése érdekében változtatásokat végrehajtani, ezek azonban olyan eredménnyel jártak, hogy a fajta betegséggel szembeni ellenálló képessége nagymértékben csökkent. Hiába hozott volna hektáronként mintegy 20-25%-kal nagyobb termést az új fajta, ha a termés 50%-át évről évre a szárkerothadás elvitte. Sikertörténet volt tehát így "tökretenni", hogy a gyors felvétel után még gyorsabban eltűnt termékpalettáinkról a számoça.

Nagy kereslet mutatkozott a külföldi piacokon a megye iránt, ezért a környéken nagyszabású meggyfa-telepítési akcióba kezdtek, és viszonylag rövid idő alatt Bátmonostor, Vaskút, Miske és Mélykút térségében sikerült több száz ha területen meggyfákat telepíteni. A gyümölcsféléken és a már említett zöldségféléken túlmenően olyan termékek nyersanyagteltségét is biztosítani kellett, mely a gyár számára részben téli feldolgozási lehetőséget biztosított. Így azután cikkeink közé került a zeller, a karalé, sárgarépa és az utóbbi években jelentősebb mennyiségben a hagyma.

A hűtőipar s ezen belül a bajai gyár soha nem kívánt monopolhelyzetbe kerülni, mert a folyamatos és biztos kapcsolat mindenkori feltételének tekintette azt, hogy a gyár részére történő nyersanyagtermelés a termelőnek is úgy szolgálja érdekelt, mint ahogy a gyárat szolgálta. Tehát partner volt a mezőgazdasági termelés minden résztvevője. Nem volt mindig könnyű a kölönféle és a mezőgazdaságot érintő, egymásnak gyakran ellentmondó központi rendelkezések és intézkedések között lavírozni, mert a szorított meg, eresz el taktika gyakran rányomta bélyegét első sorban az egyéni termelőt nem kellett kiszolgáltatni a választó szemléletből származó hátrányoknak.

Összegezve tehát az elmúlt 30 év tapasztalatait, nyugodt szívvel leírhatjuk, hogy a bajai hűtőház körzetében alapvető nyersanyagellátási probléma sem a mennyiség, sem a minőséget érintően nem volt, és a kialakult tartós kapcsolatok biztosították jelentenek arra, hogy ilyen probléma a következő 30 esztendőben sem lesz.

A hűtőházak építése - Termelés

A Hűtőipari Országos Vállalat bajai hűtőházát 1962-ben minisztertanács határozat alapján, állami nagyerőházaként 190 millió Ft állami támogatással kezdték építeni.

A beruházás magában foglalt egy 6700 t kapacitású, -20°C hőmérsékletű hűtő, továbbá 60 t/nap fagyasztókapacitású, 5 db gyf. alagútcsoportot és 2 db C 20 típusú, összesen 120 t/nap kapacitású Flo-freeze berendezést.

A főépület teljesen vasbeton szerkezetből készült, hossza 150 m, szélessége 60 m, melyhez 6-6 m széles külső és vasdít rampa épült. A hűtőház épülete a talajki-fagyás megelőzésére betonlábrakra épült, melyek magassága meghatározta a rakodórampák magasságát is. Ebben az épületben volt 4 db á 1000 m²-es, 1 db 800 m²-es, 1 db 600 m²-es és 3 db 200 m²-es, 4,8 m belmagasságú tárolóterem. Itt volt elhelyezve az alagútblokk, továbbá belső közlekedő folyosók és előterek, továbbá egy 350 m² alapterületű hideg manipulációs tér, ahova a 2 db Fluid fagyasztót is beépítették. A főépület keleti oldalán 400 m²-es gépház üzemelt, továbbá egy 20 t/nap kapacitású jéggyár, a hozzá tartozó jégtraktárral. A főépület nyugati oldalán a külső rampa mellett 2 db á 10 t/nap kapacitású előhűtő épült, melyek kihasználása meglehetősen alacsony szintű volt, ezért a két előhűtő hűstechnológiai berendezésének összevonásával egy 12 t/nap fagyasztókapacitású 6. gyf. alagút is létesült, közvetlen rampára nyíló ajtóval. A főépület hőszigetelése igen tűzveszélyes, impregnált hullámpapírból, Wellitől készült. A szilárd padozat és a betonlábrakra helyezett tálcák között a hőszigetelést parafaszőrmény biztosította. A tárolóterem feletti padlástérben vannak elhelyezve a technológiai vezetékek, elektronos kábelek stb. A hűtőgépházban eredetileg 5 db 2 E 180 és 16 db 4 E 180 típusú kompresszor került kétfokozatú rendszerbe beépítve -37°C elszívással, amelyet a későbbiek során további 2 kompresszorral bővítettünk. A rendszer működését 4 db á 600 000 cal/6 teljesítményű fekvő csoportosbelső kondenzátor biztosította, melyhez szűrőjeles vízviszահűtő csatlakozott, sok gondot okozva az üzemelés során. A hűtőház főépületének nyugati végéhez csatlakozott a 2000 m² alapterületű, egyik végén teljesen nyitott méretilt feldolgozó üzem, melyhez 1000 m²-es téli feldolgozó helyiség és 700 m² hideg manipulációs tér tar-

tozott. Az üzem hőellátását és az üzemi melegvíz-szolgáltatást a téli feldolgozó üzem alatt épült hőközpont berendezései biztosították.

A főépület vonalában a méretilt üzemtel mindössze 20 m távolságra került felépítésre a kétemeletes iroda, szociális és laboratóriumi épület és keskeny átjáróba beépített külső lépcsőházzal. Ez az épület akadályozta a méretilt üzem nyugati irányban történő bővítését, egyben határolta a feldolgozó vonalakban elhelyezkedő gépek számát is. Az iroda és szociális épület közvetlen szomszédságában épült a 400 személyes üzemi étterem, a hozzá tartozó konyhával.

A gyár teljes területe 7,9 ha. A déli kerítés vonalában épült a portáépület, három gépkocsi garázs, és itt helyezték el később az üzemi mosodát is.

A hűtőház főépületének keleti végétől mintegy 20 m távolságra építeték fel a trk-műhelyeket, anyagtraktárakat, és eredetileg itt volt elhelyezve az üzemi mosoda. Ehhez az épületről csatlakoztak a kazánház és a vízviszահűtő szivattyúcsoport épülete.

A terület északi kerítésével párhuzamosan építeték 7 db mélyfúrású kúrt (ebből 2 üzem területen kívül van). Itt építeték fel a vízszivattyúházat és vastalanítót, az 500 m³-es vasbeton tartalékvíz-tárolót és az 50 m³-es hidrogéptárolót.

1966. augusztus 21-én megkezdődött a termelőmunka az Országos Hűtőipari Vállalat Bajai Hűtőházában. A munkakezdet nem előzte meg a szokásos üzembehelyezés ünnepség, kiüntetések és jutalmak átadása, mert a beruházás mintegy másfél éves késést szenvedett, egy, a kivitelező 31-es ÁÉV gondatlanságából 1965 elején bekövetkezett nagy kiterjedésű tűzeset miatt.

Az üzem beindulásakor még a tetőt szigetelték, a padozatot aszfaltozták, ideiglenes víz- és gőzvezeték, elektronos kábelhálózat szolgált ki az üzemet.

Az éppen igrénybe vett feldolgozó üzem-részt rakodópalfalakkal kellett az építési területtől elválasztani.

Szociális helyiségek, fürdők, étterem még sehol sem voltak, dolgozóink az építőipar barakkjaiban "laktak" és a kivitelezők szociális helyiségeit használták.

Tárolótermeink kipróbálásához a HOV már működő gyárainak készleteiből adtak át több száz vagon olyan minőségű terméket, melyek enyhén szólva nem ütődtek meg a szabványok legalább határát sem. A beindulást követő téli időszakban ezektől

kellert rengeteg munkeráfördítással és nagyon rossz kibiztatással piacképes terméket gyártani.

Az augusztus végi termelőmunkát szilva és kapor feldolgozással kezdtük. A szármalban nehézség ellenére az indulás csokrában évben 1470 t árut termeltünk. Közel 1 millió Ft-os hűtőraktári árbevételre tetlünk szert. Kerelen 16 millió Ft-os árakat állítottunk elő, és ebből 1,5 millió Ft volt a nyereség.

A beruházási program évi 10 000 t mirelített termék gyártását írta elő, melyet némi módosítás után az alábbi összetételben terveztek újra és valószínűleg meg: számoa 200 t, meggy 300 t, szilva 700 t, őszibarack 300 t, paraj 1200 t, zöldborsó 3200 t, zöldbab 600 t, uborka 700 t, tengeri 400 t, paradicsompaprika 1150 t, karalábé 500 t, kelbimbó 100 t, paradicsom 50 t, zöldbajkai 100 t és hősosonozás 500 t.

A gyorsfagyasztás biztosítására a hűtőház 5 db fagyasztóalagúttal rendelkezett 60 t/nap kapacitással, ill. az aprózécses árak fluid fagyasztásához 2 db 70 C típusú Flo-freeze berendezést építettek be 120 t/nap zöldborsó kapacitással. A tárolótermek csendes hűtési és mennyezeti hűtőbetéttel is rendelkezők a berakható magasság 4,8 m volt. A sertes- és marhahús szállítása kézi be- és kitérővel tartományon szállított hűtődobozokban történt, és a tárolótervek pedig úgynevezett lengyel állványok között maglyással került elhelyezésre. Ez a munka igen balesetveszélyes volt, és minden évben 2-3 balesetet okozott. Az ipar és kereskedelem árának hűtőházon kívüli megvására az üzemen jéggyár is működött, 25 t/nap kapacitással, ahol kezdtelen évenként közel 3500-4000 t jeget gyártottunk.

Az indulással és a teljesen új, gyakorlatlan személyzettel járó nehézségeinket fokozta az a tény, hogy a kétfokozatú hűtési rendszerrel, melyben 2 E 180 és 4 E 180 típusú kompresszorokból 21 db, később további kettő működött, részben tervezési és részben kivitelezési hiányosságok miatt rengeteg problémánk és gondunk volt.

Az üzem vízellátására 7 db fűtőkötből napi 2500 m³ vizet sikerült biztosítani. A vízgépfázisban elhelyezett berendezésekkel jó minőségű vizet sikerült biztosítani, és még vastalanító is működött. Vízellátással különös problémánk nem volt.

Elektromos energia biztosítása: 2x1,6 MVA teljesítményű szabadteri transzformátorállomással áll rendelkezésre. Sem a transzformátorállomással, sem az áramszolgáltatással nem volt említhető problémánk.

Ennél több gondunk volt a gőzenergia biztosításával. A kazánházba beépített 2 db

Slatina típusú széntüzeléses gőzkazán elméleti kapacitása ugyan 4,5 t/h volt, gyakorlatilag 3-3,2 t/h gőzmennyiségnél többet nem voltak képesek a berendezések szolgáltatni. A naponkénti mechanikai meghibásodások miatt ritka alkalom volt, hogy mindeket kazán egyidejűleg üzemljen. Későbbiek folyamán a MÁV-tól mozdonyt is béreltünk több nyári szezonon keresztül, de ez sem volt megoldás. Végül 1973-ban, amikor már a helyzet teljesen tartóhatatlanná vált, 2 db olajtűzelésű termokonáter gőzkazánt vásárolhattunk, összesen 5 t/ha kapacitással, és ettől az időtől kezdve gőzszolgáltatási gondjaink megszűntek. A mirelített feldolgozó üzem szűk területére nagyon sok gép került beépítésre, zömében kis kapacitású magyar és NDK gyártmányú gépekből. Nyugatit relációból két Hassia csomagológéptípus és FVR típusú kockázógéptípus került beszerzésre. A zseró-folt és balesetveszélyes munkahely akadályozta a közlekedést, a takarítást és a higiéniai feltételek biztosítását is.

A közel 190 millió Ft értékű hűtőházba beruházás költségeinek csökkentésére be kellett építenünk a mirelített üzembe jó néhány olyan régi feldolgozóegységet is, amelyek az idő megsejnté kaposvári hűtőházából, a csepeli, békéscsabai és miskolci gyárakból kerültek hozzánk, méghatetetlen le- robbant és ismeretlen korú állapotban.

1966 telén és 1967 tavaszán erőltetett munkával kénytelenek voltunk a mirelített feldolgozó üzem vonalait teljesen átépíteni, és végeredményben csak 2 db csigás, 2 db serleges blansztró és a 2 db Flo-freeze maradt helyén.

Az 1967-es szezon sem éltük át súlyos csapás nélkül. Nem készült el időben 16 db zöldborsóséplő gép, emiatt akkor héttől tíz Ft-kértérről kellett a mezőgazdaságnak fizetnünk. Ebben az évben zöldborsó-feldolgozás nélkül 3750 tonna árut termeltünk, 48 millió termelési értéket állítottunk elő, de ez az év félmillióes veszteséggel zárult.

1968-ban a megrendelt NBC cséplőgépek helyett is lényegesen kisebb kapacitású és rengeteg hibával működő ZB 12 típusú, a Miskolci Mezőgép által gyártott borsócséplő gépeket sikerült csak beszerezni. Az egymotoros hajtású, rengeteg fűgásepek és körpérek átétellel működő gépek szinte örökentlen hibásodtak, és mind a négy cséplőállomáson 2-3 lakatos tartott állandó ügyeletet a hibák elhárítására.

1968-ban a termelési miniszteri utasításra a szezon első harmada után be kellett fejezni, az országos hűs- és baromfitárolási problémák miatt.

A hűs- és baromfitárolási problémák még 1969-re is áthúzódtak, és a termelés részben emiatt, a tervezettnél alacsonyabb, összesen 6450 t, a raktáridőj bevétele az előző évit is mintegy 25%-kal haladta meg, 97 millió Ft-os termelési érték mellett 15 millió Ft gyári eredménytunk volt. Nem célunk, hogy az olvasót minden év történéseivel külön szórakoztassuk, de lassanként egyenesbe kerültünk. 3-4 év alatt kicsérlődött a használhatatlan hősorcséplő gépek. Végző fokón 5 évnek kellett eltélni ahhoz, hogy hűtőházunk az elvárásoknak megfelelően működje.

A gyár gazdálkodásával kapcsolatos szemléltető diagramok a régi öt éves tervidőszakoknak megfelelő bontásúak és ebben azand számot a gyár tevékenységének különböző mozzanatairól.

1971-80. években a tervezett gyártókapacitást gyakorlatilag kihasználtuk, sőt az évtized utolsó évében azt mintegy 12%-kal túl is léptük. Ez alatt az időszak alatt hűtőházunkban három új termék gyártására került sor, nevezetesen:

1. Gyümölcslevesek, melyekből csak a meggyeves álta ki az idők próbáját.
2. Pizza: Ennek a terméknek a bajai hűtőházban kezdődik meg a gyártás, és egy szépreményű indulást követően, részben azért, mert a hűtőház és a hozzá kapcsolódó mirelített üzem bővítése miatta a gyártókapacitást ismét csökkenteni kellett, az ipar vezetése ezt a cseréket a csepeli hűtőházba ruházta át, és amelyből időálló termékcsalád lett.

3. Csöves tengeri: Ebben az időszakban kezdődött meg a hűtőiparban elsőnek a svéd exportra szánt csöves tengeri gyártás, amely azóta nemcsak a bajai hűtőházban, hanem az ipar több hűtőházában is jól eladható terméké vált. Saját maguk által konstruált fűtőgéppel, kézi, majd folyamatos gépi végválogással, hűtőberendezésekkel stb. sikerült a vevő magas igényének megfelelő minőségű terméket készíteni.

Mint érdekeséget említtük meg azt, hogy az ipar működési és termelési vezetésével ebben a időszakban is vitánk támadt. Baja környéke ugyanis kiváló kukoricatermő és -termelő vidék, ezért célszerű lett volna a tengertermelést többszöröse emelni. Bár a termelés felütött, és emellett morzsolit tengeri gyártása is megkezdődött, meddő viták után az ipar többi gyárában is megkezdődött a tengeri feldolgozást. A nyersanyag jelentős részét azonban a közelmúltban is Baja környékéről szállították több száz km távolságra.

(folytatjuk)

Vásárhelyi György

70 éves a Bajai Kórház Fül-orr-gégészeti Osztálya

1997. május 9-én tisztelettel köszöntöttük a születésnapot. A háttérzárda, dr. Deutsch Ottó osztályvezető főorvos ünnepi megnyilvánulásában köszöntötte a vendégeket és a tudományos előadókat.

Dr. Bauer Miklós egyetemi tanár, a Pécsi Fül-orr-gége Klinika professzora, a POTE rektora, dr. Z. Szabó László professzor, a HÍETE Fül-orr-gége Klinikájának igazgatója, egyetemi rektor, dr. Pytel József professzor, a POTE Fül-orr-gége Klinikájának igazgatója és dr. Bánhidy Ferenc professzor, a HÍETE Fej-nyaksebészeti Tanszékének igazgatója sok személyes és Bajvájal kapcsolatos előadást tartott a Városháza tanteremében zsűfőlégi megtehető hallgatóságunknak.

A 70 éves osztályvezető főorvos külön köszönetet mondott a Bajai Önkormányzatnak az osztály és a múlt felújításához nyújtott 8 millió forintos támogatásért.

Megköszönte a szponzorok támogatását, köszönetet az osztály régi dolgozóit, volt poszt munkatársait, a barátokat, a bajai és az ország más részéről önszerelglett vendégeket. Az elmúlt 70 év történéseit a következőkben foglalta össze:

A Bajai Kórház az ország 10 legrégebbi egészségügyi intézménye közé tartozik, 1795-ben alapította Hűgyési Krisztina.

A század elején komoly fejlesztések történtek, az akkor épült pavilonok ma is a kórház tengelyét alkotják. A kórház a két világháború között élt fénykorát. Legyen szabad pért sort idéznem dr. Cseh Imre kórházigazgató kórházlátogatási leírásából:

"A főorvosok közül nyolcankal volt egyetemi, magántanári, illetve címzetes rendkívüli tanári fokozata. A főorvosok szakmai képzettsége, párosulva a jó gyakorlati munkával és a megfelelő emberi magatartással, az intézmény csaknem minden szakmát felülmúló ésszerű talogaltna, a kifogástalan dologi felszereltség kórházunkat országosan jó hírnévnek örvendő betegellátó intézménnyé tette."

Szeretnék csak egy nevet kiemelni.

A jelenlevők többsége bizonyára ismeri dr. Haranghy László nevét, aki kórházban professzori kinevezése előtt 17 évig volt a Bajai Kórház főorvosa.

A klinikai szakmák kiemelkedő képviselői közé tartozott dr. Bánhidy Ferenc. Az ő érdeme, hogy Baján a fül-orr-gégezet az országban szintén az elsők között lett önálló diszciplína. Az osztály 1927 tavaszán nyílt meg, abban a Népjóléti Minisztérium által korábban adományozott barakkban, mely az I. világháború alatt Budapesten szükségkórház részét képezte.

1939-ben épült fel a szülészeti-nőgyógyászati osztály impozáns pavilonja, ennek a földszintjén kapott elhelyezést két évtizedre a fül-orr-gége osztály is.

A jelenlegi pavilonunk építését már 1943-ban elkezdtek, az egész épület a fül-orr-gégezeti ellátást szolgálta volna. A háború miatt az épület csak 1957-ben lett kész. A földszintre, jelenlegi helyére került az osztály, az emeletet a bonygyógyászat kapta. A mélyföldszintre tervezett járóbeteg rendelés helyére veradó állomás létesítettek.

Bánhidy főorvos úr kiemelkedő sebész volt, a szakna széles palettáján dolgozott. Nekem még alkalmam megcsodálni néhány betegnek radikális türeget.

Pedagógusnak is kiváló volt. Keze alól több főorvos került ki. Évekig dolgozott mellette Nékó András tanár úr is.

Felkarolta a lelkes fiatal nővéreket is, segítette továbbtanulásukat.

Bánhidy főorvos úr 1927-től 1963-ig vezette az osztályt.

1964-től 1976-ig dr. Bálint Elemér volt a főorvos. Az ő ideje alatt létesült az audiológiai állomás. A mélyföldszint légo pincéből alakították ki a csendeskamrát.

Néhány szót szeretnék szólni az 1976 óta eltelt időről.

Ehhez kérem az Előkség tagjait, hogy szíveskedjenek állni az első sorba, mert egy rövid videofilm szeretnék bemutatni. A felvételt Beke Zsolt kollégáinknak köszönhetjük.

A fogtatis idejére az épületet kiürítették, de valójában osztályunk és ambulanciánk egyaránt nagy betegforgalmat bonyolított le. Szakrendelésünkön minden évben 20.000 felett van a betegek száma. Épület felújításunk 3 éve kezdődött. A veradó állomás kibővítése után hozzáfogtunk, hogy megtervezzük a mélyföldszint átalakítását járóbeteg ellátásunk számára. Mindez fejfejtést csak addig okozott, amíg elő nem kerültek az épület eredeti tervei. Csaknem teljesen az akkori elképzeléseknek megfelelően alakítottunk ki négy rendelőt.

Járóbeteg nyilvántartásunk 6 éve számítógépes van.

Az audiológiai vizsgált betegek száma fokozatosan növekszik, jelenleg meghaladja a 6.000-t, ezért audiológiankat folyamatosan fejlesztjük. Új audiométerünk közvetlen számolópéru van köze.

Tympanometriára is van lehetőségünk. Két éve rendelkezünk BERA készülékkel, eddig 772 vizsgálatot végeztünk, 9 kisméretű acusticus tunort és 8 csagy-hüszögletű térfoglati folyamatot fedeztünk fel. Az otoacusticus emissiók berendezés telepítése folyamatban

van. Az országban az elsők között fogunk vele rendszeres szűret végezni újszülötteken. Az elmúlt évben, 70 éves jubileumunk tiszteletére sikerült fejtatni az osztályt és modernizálni a műtőt.

Az osztályon 1.500-2.000 beteget kezelünk évente, közülük 1.200-1.400 műtőtre kerül. Osztályos folyosónk és kórtermeknk falait Vajtai István főorvos úr képei díszítik, hála- sen köszönjük neki.

Műtönk is újjászületet. Megoldomak a zsílipelés, a bemosakodó elhelyezését. Felszereltségünk jónak mondható, lehetőségünk van mikroszkópos filiműtét, lryngomikrokirurgia és endoszkopos orr-ormellékürege műtét végzésére is.

Az alutaskokhoz megfelelő géppark áll rendelkezésünkre.

Megelőző postoperatív őrzőszoba szolgálja a gyorsabb betegeserét. Emellett lehetőséget nyújt egynapos sebészi ellátásra is.

Mindent megteszünk, hogy betegeink elégedetten távozzanak osztályunkról.

Szeretném még egyszer megköszönni az önkormányzatnak, az egészségügyi vezetésnek osztályunk támogatását, munkatársainknak ódandó munkájukat, és minden kedves vendégünknek - elsősorban az előadó professor uraknak -, hogy jubileumunkat velünk ünneplik.

Dr. Deutsch Ottó

BAJAI HONPOLGÁR	
<small>Hívteljesen a Honpolgár az</small>	
<small>1911. évi évi</small>	<small>1911. évi évi</small>
Városfőterületi és Környezetvédő Lap	
Megjelenik minden hónap első napján	
A szerkesztőbizottság vezetője:	
Bánati Tibor	
Szerkesztő:	
Gyulavári József	
A szerkesztőbizottság tagjai:	
Bálett László, Dr. Dániel József, Jász Anikó, Károcsa Béla, Dr. Laki Ferenc, Sáros Józsefné, Dr. Solymos Éde, Schmidt Antal, Dr. Vajtai István	
Lapalapító és kiadó:	
Újvárosi Általános Művelődési Központ	
Postacím:	
6500 Baja, Oltványi Imre u. 14.	
Fenntartó:	
Bajai Honpolgár Alapítvány	
Az alapítvány számlavezető bankszáma:	
OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai Fiókja 1733033	
Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119	
Nyomtatás szerzője:	
BAJAFRESSZ Rt.	
Baja, Petőfi S. u. 4. Tel.: 79023-241	
KÉZIRATOK PÉNYKÉPTEL NEM ŐRZÜNK MÉG ES NEM KÜLDÜNK VISSZA	